

**BAŞKASI HESABINA İŞLEM YAPILDIĞININ
BİLDİRİLMEMESİ SUÇU**

*The Crime of not Reporting that a Transaction was Made
on Someone Else's Account*

Oğuzhan SAPAN*

Öz

5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 15. maddesiyle başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi fiili suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre, kimlik tespitini gerekli kılan işlemlerde kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yapanların yazılı bildirimde bulunması gerekecektir. Suçun düzenlenmesiyle bu türdeki işlemlerin esas sahibinin kimliğinin gizli tutulmasının, böylelikle suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçuyla birlikte kayıt dışı işlemlerin önlenmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Böylece iktisadi hayattaki düzen korunacak, kayıt dışı ekonomi önlenerek, suç örgütlerinin ekonomik gücü ortadan kaldırılabilecek ve bunların faillerine ulaşılabilir olacaktır. Düzenlenişi itibarıyla bir soyut tehlike suçu olan başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda, suçu bastırmaktan çok suçla mücadele anlayışı ön plana çıkmaktadır. Bu anlayış da cezalandırılabilirliğin öne alınmasına sebep olduğu gerekçesiyle doktrinde eleştiri konusu yapılmaktadır. Uygulamada ise suçun cezalandırıldığı fiilin ne olduğuna dair yaşanan yanlışlar nedeniyle hatalı sonuçlara varıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi, kimlik tespitini gerektiren işlemler, yükümlü, bildirim

Abstract

Article 15 of Law No. 5549 on the Prevention of Laundering Proceeds of Crime classifies the failure to report a transaction conducted on behalf of another person as a criminal offense. Accordingly, in transactions requiring identification, individuals who carry out transactions in their own name but on behalf of another are required to submit a written notification. The regulation of this offense appears to aim at concealing the identity of the true beneficiary in such transactions, thereby seeking to prevent both the laundering of assets derived from criminal activities and unregistered transactions. In this way, the order in economic life will be preserved, the informal economy will be curbed, the financial power of criminal organizations will be eliminated and access to their perpetrators will be facilitated. As an abstract endangerment offense by its legal construction, the failure to report that a transaction is conducted on behalf of another person reflects a legislative approach that emphasizes crime prevention over crime suppression. However, his understanding

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 14.01.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 22.07.2025

* İstanbul Anadolu Hâkimi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, oguzhansapan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2848-8880>

has been also criticized in the doctrine on the grounds that it causes the emphasis punishability over actual harm. In practice, it is observed that misinterpretations regarding the specific conduct criminalized by the offense have led to erroneous judicial outcomes.

Keywords: Crime of failing to report a transaction conducted on behalf of another person, prevention of laundering proceeds of crime, transactions requiring identification, obligator, notification

GİRİŞ

Milattan önce 2000’li yıllara kadar dayandırılmakla beraber, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunun öncül suçlarla beraber ele alınması 1980’li yıllardan itibaren mümkün olmuştur. 1990’lı yıllarda G7 ülkelerince toplantılar düzenlenmiş ve uluslararası alanda faaliyet gösteren ve bu suçla ilgili tavsiye kararlar alacak olan Mali Eylem Görev Gücü (*The Financial Action Task Force, FATF*) kurulmuştur. FATF’ın tavsiye kararlarıyla birlikte ülkeler suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunun işlenmesinin engellenmesi ve ekonomik düzenin işleyişinin korunmasına yönelik idari ve adli tedbirler almıştır¹.

Ülkemizde ise 1960’lı yıllardan itibaren bu suça rastlanmaya başlanmıştır. 1970’li yıllardan itibaren suç örgütlerinin faaliyetlerini geliştirmeye başlaması ve devam eden yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlarla birlikte suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması faaliyetleri yoğun biçimde ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, 24.09.1991’de FATF’a üye olmuşsa da suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçuyla mücadelede gerekli önlemlerin alınmasında geç kalınması nedeniyle 1996 yılında FATF tarafından Türkiye aleyhine yaptırım uygulanması kararı alınmıştır. Bunun üzerine yükümlülüklerin yerine getirilmesine yönelik olarak 4208 sayılı Kararparanın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun 13.11.1996 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir².

Sonraki dönemde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) kabulü ve yürürlüğe girmesiyle birlikte 4208 sayılı Kanun m. 7’de düzenlenen kararparanın aklanması suçu, TCK’nın Adliye Karşı Suçlar başlıklı bölümde suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu olarak TCK m. 282’de yerini almıştır³.

Devam eden süreçte suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine dair daha ayrıntılı hükümler getiren kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulması üzerine yapılan çalışmalar neticesinde 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun

¹ Kerim Çakır, *Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu*, (2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023) 42 vd.; Murat Volkan Dülger, *Suç Gelirlerinin Aklanmasına İlişkin Suçlar ve Yaptırımlar (Kara Paranın Aklanması Suçu)*, (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025) 218; Sermet Aydın, “Başkası Hesabına Yapılan İşlemlerde Beyan Yükümlülüğü”, (2008) (66), *Bankacılar Dergisi* 13.

² Çakır (n 1) 45; Dülger, (n 1) 218.

³ 5549 sayılı Kanun m. 26 gereğince diğer mevzuatta yer alan “karapara” ifadesinden “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri”, “karapara aklama suçu” ifadesinden ise “aklama suçunun” anlaşılacağı belirtilmiştir.

11.10.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 18.10.2006 tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun’la, 4208 sayılı Kanun’un birçok hükmü yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanun’un ilk iki bölümünde suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine dair çeşitli yükümlülükler öngörülmüş, buna dair denetimin ne şekilde yapılacağı belirtilmiştir. Kanun’un üçüncü bölümünde ise öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması hallerine yönelik bir kısım kabahatler (idari suçlar) ve adli suçlara yer verilmiştir.

Kanun’un üçüncü kısmında ele alınan suçlardan birisi de başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesidir. 5549 sayılı Kanun m. 15’teki düzenlemeyle yükümlüler nezdinde ya da aracılığıyla yapılacak kimlik tespiti gerekli kılan işlemlerde, kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kişilerin, bu işlemleri yapmadan evvel kimin hesabına hareket ettiğini yükümlülere yazılı biçimde bildirmemesi durumunda altı aydan bir yıla kadar hapis ya da beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağı düzenleme altına alınmıştır.

5549 sayılı Kanun’un uygulanmasına yönelik olarak 09.01.2008 tarihli ve 26751 sayılı Resmi Gazete’de Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik) yayımlanmış ve 01.04.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasının önlenmesi kapsamında 5549 sayılı Kanun’la getirilen yükümlülüklerden birisi olan kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kişilerin, kimin hesabına hareket ettiğine dair yazılı bildirimde bulunma yükümlülüğünün ihlali düzenleyen suç 18.10.2006 tarihinden bu yana yürürlükte olmasına karşın literatürde bu suçla ilgili az sayıda akademik çalışma olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, anılan suça ilişkin açıklamalara, uygulamada yaşanan tereddütlere ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

I. KORUNAN HUKUKİ DEĞERLER

Organize suçlarla mücadele, terörizm, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasına yönelik tedbirler, tehlikeli faaliyetlerden kaynaklanan zararların önlenmesi, bilişim alanındaki gelişmeler gibi sebeplerle geleneksel bastırıcı ceza hukukunun yanında, önleyici ceza hukukunun önemli ölçüde alan kazandığı görülmektedir. Ancak bu uğurda özgürlük-güvenlik dengesi özgürlükler aleyhine bozulmakta, idari yetkilerin ve belirsizliğin artmasına neden olunmakta, kolluk hukukunda geleceğe dönük öngörüler yeterli bulunarak müdahale gücü önleyici müdahale yetkileriyle genişlemekte, cezanın son çare oluşu prensibi zayıflamakta, ceza hukuku “tehlikeleri önleme hukuku” haline gelmektedir⁴. Malvarlığı değer-

⁴ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, (24. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 222, 223; Yaprak Öntan, *Ceza Hukukunda Davranış ve Netice*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021) 135 vd.; Ulrich Sieber, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen*

lerini aklama suçu bakımından da etkin önleyici tedbirlerin uygulanmasıyla suçun meydana gelmesi engellenmekte, engellenemeyen hallerde de meydana gelen suçun tespiti kolaylaşmaktadır⁵. Malvarlığı değerlerini aklama suçu bağlamında alınabilecek önleyici tedbirlerin başında müşterinin tanınması prensibi gelmektedir⁶. Bu sayede yükümlüler aracılığıyla müşteriye, kurulan ilişkinin niteliğine, müşterinin yaptığı işlemlere ve hesabına işlem yapılan kişilerin kimliğine dair tatmin edici biçimde bilgi edinilmekte ve yapılacak işlemlerin amacı belirlenmektedir⁷.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunun ihdas edilmesinde ki amaç da işlemin esas sahibinin kimliğinin gizli tutulmasının, böylelikle suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçuyla birlikte kayıt dışı işlemlerin önlenmesidir⁸.

Bu açıklamalar doğrultusunda incelemeye konu suçta korunan hukuki değerler iktisadi hayattaki düzenin korunması, kayıt dışı ekonominin önlenmesi, suç örgütlerinin ekonomik gücünün ortadan kaldırılması ve bunların faillerine ulaşılabilmesi ve dolayısıyla adalet sisteminin işleyişinin korunmasıdır⁹.

II. SUÇUN UNSURLARI

A. Tipikliğin Maddi Unsurları

1. Fail

Türk ceza hukukunda bir amaca yönelmiş iradi hareket etme yeteneğinin sadece gerçek kişilere ait olduğu kabul edilmektedir. Tüzel kişiler, ölümler, yapay zekâ sistemleri bu anlamda fail olarak kabul edilemezler¹⁰. Bazı suçlarda ise her gerçek kişinin fail olması mümkün değildir. Suçun mahiyeti gereği failin belirli özelliklere (örneğin kamu görevlisi olmak gibi) veya yükümlülükleri (yardım etmek veya bildirimde bulunmak gibi) taşınması gerekir. Bu hallerde özgü suçlardan söz edilir.

Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku, (Ed.) Feridun Yenisey, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021) 387, 388, 413, 415; Uğur Ersoy, "Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları" (2020), 11 (41), *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 29.

⁵ Aydın (n 1) 14.

⁶ Aydın (n 1) 14; Dülger (n 1) 319.

⁷ Aydın (n 1) 14, 30.

⁸ Bkz. maddenin gerekçesi.

⁹ Dülger (n 1) 769.

¹⁰ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023) 215; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019) 361; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024) 112; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Başbüyük, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023) 228; Öztürk ve Erdem (n 4) 208; Timur Demirtaş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (19. Baskı, Seçkin Kitabevi 2024) 267 vd.; Bernd Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım – I*, (Ed.) Yener Ünver, (Adalet Kitabevi, Ankara 2014) 110; Oğuzhan Sapan, *Ceza Muhakemesinde Yapay Zekâ Kullanımı*, (Adalet Kitabevi, Ankara 2024) 151 vd.

Özgü suçlar doktrinde üçe ayrılarak incelenmektedir: Suçun temel halinin oluşması için failin özel nitelikleri haiz olması gerektiği halde gerçek özgü suçlardan, suçun temel halinde bu yönde bir gereklilik olmamasına rağmen nitelikli hallerin oluşması için failin özel niteliklere sahip olmasının gerektiği durumlarda ise görünüşte özgü suçlardan bahsedilmektedir. Bunların yanında bizzat işlenebilen suçlardan söz edilmektedir. Aslen gerçek özgü suçların özel bir görünümü mahiyetinde olmakla birlikte, kanun, fail olabilecek kişileri belirli bir grupla sınırlandırmadığından bu tür suçların, aslen özgü suç olmakla beraber özgü suçlardan ayrıldığı ifade edilmektedir¹¹. Bizzat işlenebilen suçlarda tipik hareketin failin kendisi tarafından gerçekleştirilmesi gerekir¹².

Yine doktrinde özgü suçlar konusu bağlamında yükümlülük suçlarından söz edilmektedir. Bu suçlarda fail belirli bir yükümlülük altında olan kişidir¹³. Doktrinde çoğunlukla özgü suçların yükümlülük suçlarıyla aynı içerikte olduğu ifade edilmektedir¹⁴. Bununla birlikte tüm yükümlülük suçlarının özgü suç olduğu, ancak özgü suçların tümünün yükümlülük suçu olmadığına dair görüşler¹⁵ de bulunmaktadır. Bazı yazarlar¹⁶ ise yükümlülüğü konu alan durumun gerçekleş(tiril)miş olmasının

¹¹ Bazı yazarlar belirli kişilerce işlenebilecek suçları özgü suçlar ve bizzat işlenen suçlar olarak iki ayrı bir başlık altında ele almaktadır (Öztürk ve Erdem (n 4) 203, 204; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (30. Baskı, Adalet Kitabevi, Ankara 2024) 129, 130). Kitapçıoğlu Yüksel ise, genel ve özgü suç dışında ayrıca bir sınıflandırma yapılmasının gerekli olmadığını, bizzat işlenebilen suçların özgü suçun görünüm şekillerinden birisi olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Tülay Kitapçıoğlu Yüksel, *Özgü Suç*, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021) 127).

Alman doktrininde Jescheck / Weigend bizzat işlenebilen suçları failin fiile bizzat kendi beden hareketiyle/fiziksel olarak katılmasının arandığı suçlar (örneğin kendisini savunamayacak kişiye karşı cinsel saldırı, TCK m. 102/3-a), kişisel davranış gerektiren suçlar (örneğin hakaret, TCK m. 125) ve usul hukukunun kişinin şahsen hareket etmesini öngördüğü suçlar (örneğin yalan yere yemin, TCK m. 275) olarak üçe ayrılarak incelemektedir (Hans-Heinrich Jescheck ve Thomas Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil*, (Duncker & Humblot, Berlin, 1996) 267; Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır (n 10) 363.)

Heinrich bu suçlarda belirleyici olanın suçla korunan hukuki değer tehlikeye düşürülmesi olmasından ziyade, failin sahip olduğu özel kınanabilirlik hali olduğunu belirtmektedir (Heinrich (n 10) 99).

¹² Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır (n 10) 363; Özgenç (n 10) 222; Koca ve Üzülmüş (n 10) 114; Demirtaş (n 10) 564; Heinrich (n 10) 98; Bernd Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım – II*, (Ed.) Yener Ünver, (Adalet Kitabevi, Ankara 2015) 234; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023) 422; Kitapçıoğlu Yüksel (n 11) 108, 109; Hakeri (n 11) 130; Berrin Akbulut, “Bağlılık Kuralı”, (2010), (14) (1), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 190.

¹³ Öztürk ve Erdem (n 4) 420.

¹⁴ Özgenç (n 10) 215; Muhammed Demirel, *Suçta İştirake Bağlılık Kuralı*, (Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017) 125, 126; Devrim Aydın, *Türk Ceza Hukukunda Suça İştirake*, (Yetkin Yayınları, Ankara 2009) 270; Özge Bozkurt, *İhmali Suçlarda İştirake*, (Adalet Kitabevi, Ankara 2024) 148; Yargıtay, 6. CD, T. 06.06.2022, E. 2021/13074, K. 2022/8544.

¹⁵ Kitapçıoğlu Yüksel (n 11) 107, 205 vd.; Öntan (n 4) 157. Karş. Heinrich (n 10) 97; Heinrich (n 12) 233.

¹⁶ Öntan (n 4) 157.

suça dair düzenlemeyle yapılması zorunlu kılınan hareketin ön şartı¹⁷ olduğunu, bu şartın gerçekleşmesi halinde herkesin fail olabileceğini belirtmektedir.

Akbulut, TCK m. 40'ın özel faillik niteliğinin söz konusu olduğu suçlar olarak sadece özgü suçlardan söz etmesi nedeniyle özel yükümlülüğün söz konusu olduğu tüm suçların ve bizzat işlenebilen suçların özgü suç olarak kabul edileceğini ifade etmektedir¹⁸.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda fail, yükümlüler nezdinde ya da onların aracılığıyla yapılacak kimlik tespiti yapılması gereken işlemlerde kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket etmesine rağmen, bu işlemlerin yapılmasından evvel kimin hesabına hareket ettiğini yükümlülere yazılı olarak bildirmeyen kişidir. Buna göre incelemeye konu suç, bizzat işlenebilen (*Jescheck / Weigend* tasnifine göre kişisel davranış gerektiren) suçlardan olduğu gibi aynı zamanda yükümlülük suçlarındandır¹⁹.

Uygulamada ticaretle iştigal etmemesine rağmen kişilerin hesaplarında normalin ötesinde yüksek tutarlı ve/veya fazla sayıda para transferi bulunması, ticari işletme işletmekle birlikte işletmenin ticari ve ekonomik icaplara uygun olmayan hacimde para transferi yapılması, yine bir ticari işletmede çalışan olmakla birlikte şirket hesapları yerine şahsi hesabı üzerinden para transferi yapılması ya da kayıt dışı işlemlere paravan olacak şekilde gerçekleştirilen iş ve işlemleri vergi dairelerinin bilgisi dışında bırakma çabasında bulunulması hususlarının vergi daireleri tarafından görevleri kapsamında yaptıkları incelemelerde tespit edildiği hallerde incelemeye konu suça dair suç duyurusunda bulunulduğu ve ceza davalarının açıldığı görülmektedir. Davaların önemli bir kısmında kişilerin kendilerine maddi menfaat sağlanması taahhüdünde bulunulması karşılığında banka hesaplarının kullanımını hesapları üzerinden ne gibi işlemler yapılacağını bilmeden başkalarının kullanımına devrettikleri ve suçun faili durumunda kaldıkları görülmektedir. Doktrinde de hesabına hareket edilen kişiler için herhangi bir yaptırım getirilmediğine işaret edilerek, bu durumun manipüle edilen, maddi imkânsızlıklarından fayda sağlanan ya da kandırılan kişilerin mağduriyetiyle sonuçlandığı ifade edilmektedir²⁰. Ancak aşağıda da açıklanacağı üzere bu kişilerin suça azmettiren ya da yardım eden olarak sorumluluklarına gidilmesi mümkündür²¹.

¹⁷ “Ön şart” doktrinde kimi yazarlarca dile getirilmektedir. Bazı yazarlar ön şartın suçun unsurlarından bağımsız ve hareketin gerçekleştirilmesinden önce mevcut olması gerektiğini savunurken, bazı yazarlar ise ön şart kavramını kabul etmemekte ve bunları suçun unsuru olarak kabul etmenin daha doğru olduğunu belirtmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Bozkurt (n 14) 145, 146; Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku* Cilt II, (13. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2021) 12 vd.).

¹⁸ Akbulut (n 12) 190, 194. Benzer yönde bkz. Dülger (n 12) 754.

¹⁹ Dülger, kimlik tespiti gerekli kılan işlemleri yapan herkesin bu suçun faili olabileceğini ifade etmektedir (Dülger (n 1) 769). Çakır'a göre ise herkes bu suçun faili olabilir (Çakır (n 1) 278).

²⁰ Aydın (n 1) 30.

²¹ Bir Yargıtay kararında, çeşitli bankalar nezdinde kendi adlarına açtıkları banka hesaplarını ilgili bankalara herhangi bir bildirimde bulunmadan bir kısım şirketlerin kullanımına tahsis etmeleri nedeniyle

2. Mağdur

Tüm suçlarda bir mağdur vardır, mağduru bulunmayan suç olamaz²². Modern ceza hukuku sistemlerinde mağdurun gerçek kişiler olabileceği, tüzel kişilerin ve kurumların suçtan zarar gören sıfatını taşıyabileceği kabul edilmektedir²³. Aynı doğrultuda hakkın stjesinin ancak fertler olabileceği kabul edildiğinden devlet tüzel kişiliğinin suçun mağduru olması mümkün görülmemektedir²⁴.

Bazı suçlarda belirli kişi veya kişiler mağdur olarak addedilemeyeceğinden, mağdurun toplumu oluşturan her bir birey olduğu kabul edilmektedir²⁵. Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda da suçtan doğrudan mağdur olan bir kişi yoktur. Bu nedenle bu suçta mağdur, toplumu oluşturan her bir birey olarak kabul edilmelidir²⁶. Yine aşağıda açıklanacağı üzere bu suçta hazine, vergi dairesi ya da nezdinde veya aracılığıyla işlem yapılanın suçtan zarar gören olarak kabulü de olanaklı değildir.

3. Suçun Konusu

Suç teorisinde suçun konusu suçun kanuni tanımında yer alan hareketin yöneldiği, suçun üzerinde işlendiği kişi veya şeydir²⁷. Mağduru bulunmayan suç olmadığı gibi, konusu olmayan suçtan da söz edilemez²⁸.

İncelemeye konu suç tipinde suçun konusu, failin ihmali nedeniyle gerçeğe aykırı biçimde oluşturulan yükümlüler nezdinde ya da onların aracılığıyla yapılacak kimlik tespitini gerekli kılan işlemlere dair kayıtlardır. Ancak doktrinde suçun

sanıklar hakkında ilk derece mahkemesi tarafından verilen beraat hükmünün bozulmasına karar verilmiştir. Kararda banka hesabı sahiplerinin 5549 sayılı Kanun m. 15 gereğince mahkûmiyetlerine karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak karardan anlaşılabildiği kadarıyla aslen bu banka hesaplarını kullanan şirket yetkilileri hakkında dava açılmamıştır. (Yargıtay, 19. CD, T. 07.07.2020, E. 2019/35457, K. 2020/9980)

²² Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 374; Özgenç (n 10) 227; Dülger (n 12) 429.

²³ Mağdur ve suçtan zarar gören kavramları farklı kavramlardır. Prensip olarak bir suçtan mağdur olan aynı zamanda o suçtan zarar da görür. Ancak suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramına göre daha geniş bir kavramdır. Suçtan zarar gören kişiler her zaman suçun mağduru olmayabilir (Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 375; Koca ve Üzülmöz (n 10) 115; Öztürk ve Erdem (n 4) 205; Dülger (n 12) 430). *Demirtaş*, tüzel kişilere karşı işlenen suçlarda tüzel kişilerin suçun mağduru olabileceğini belirtmektedir (Demirtaş (n 10) 626).

²⁴ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 375, 376; Özgenç (n 10) 228; Dülger (n 12) 430. Karş. Öztürk ve Erdem (n 4) 204; Demirtaş (n 10) 625.

²⁵ Doktrinde bu durumda "geniş anlamda mağdur" kavramı kullanılmaktadır. Bkz. Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Gökçen, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023) 153; Özgenç (n 10) 229; Koca ve Üzülmöz (n 10) 115.

²⁶ Dülger (n 1) 769.

²⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 377; Özgenç (n 10) 228; Koca ve Üzülmöz (n 10) 116; Öztürk ve Erdem (n 4) 206; Demirtaş (n 10) 623; Dülger (n 12) 433.

²⁸ Aksi yönde bkz. Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 221; Öztürk ve Erdem (n 4) 206.

konusunun başkası hesabına hareket edildiğine dair yazılı bildirimde esas bilgiler olduğu da ifade edilmektedir²⁹.

5549 sayılı Kanun m. 3/1 gereğince yükümlüler müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar dâhilinde kendileri nezdinde ya da aracılıkta bulundukları işlemlerde, işlem yapanları ve nam ya da hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek ve bunun için lüzumlu diğer önlemleri almakla yükümlüdür³⁰. Yönetmelik m. 5 ve devamında da kimlik tespitinin ne şekilde yapılacağı ve kimlik tespitinin gerçek kişiler, tüzel kişiler, tüzel kişiliği olmayan teşekküller, 5015 sayılı Kanun kapsamındaki genel yönetim dâhilindeki kamu idareleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernek ve vakıflar, sendikalar ve konfederasyonlar, siyasi partiler, yurt dışında yerleşik tüzel kişiler ve yurt dışında kurulmuş güven sözleşmeleri ve başkası adına hareket edenler bakımından ne şekilde gerçekleştirileceğine dair ayrıntılı hükümler getirilmiştir.

Yönetmelik m. 5/1 gereğince yükümlüler, işlem tutarı veya birbiriyle bağlantılı birden çok işlemin toplam tutarı 185 bin TL (kripto varlık hizmet sağlayıcılar için 15 bin TL) ve daha fazla olduğunda, elektronik transferler ile kripto varlık hizmet sağlayıcılarca gerçekleştirilen kripto varlık transferlerinde ise bu tutar 15 bin TL ve daha üzerinde olduğunda; sürekli iş ilişkisi³¹ tesisinde, şüpheli işlem bildirimini gerekli kılan hallerde, daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu hususunda şüphe olduğunda ise tutarı gözetmeden kimliğe dair bilgileri edinmek ve bunların doğruluğunu teyit ederek müşterilerinin ve müşterilerinin adına yahut hesabına hareket edenlerin kimliklerini belirlemek ve işlemin gerçek faydalanıcısının³² ortaya çıkartılması için gerekli önlemleri almak mecburiyetindedir.

Başkası hesabına hareket edenlerin kimlik tespitlerinin ne şekilde yapılacağı ise Yönetmelik m. 17'de belirtilmiştir. Hükme göre işlemi talep eden kişi bir başkası hesabına hareket ettiğini bildirdiği takdirde Yönetmelik m. 6 ila 14 hükümleri doğrultusunda işlem talebinde bulunanın kimliği ve yetki durumu ile hesabına hareket edilenin kimliği belirlenir³³.

²⁹ Dülger (n 1) 703; Devrim Aydın ve Çetin Arslan, *Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama ve Terörizmin Finansmanı Suçları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2023) 123.

³⁰ 5549 sayılı Kanun m. 13/1'de bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi kabahat olarak öngörülmüş ve karşılığında idari para cezası tatbik edileceği öngörülmüştür.

³¹ Yönetmelik m. 3/1-i gereğince sürekli iş ilişkisi, yükümlüyle müşteri arasında hesap açılması, kredi ya da kredi kartı verilmesi, kiralık kasa, finansman, faktoring, finansal kiralama, hayat sigortası ya da bireysel emeklilik gibi hizmetler sebebiyle tesis edilen, niteliği itibarıyla devamlılık unsuru barındıran iş ilişkisini ifade eder.

³² Yönetmelik m. 3/1-h gereğince gerçek faydalanıcı, yükümlü nezdinde işlem gerçekleştiren gerçek kişileri, adına işlem yapılan gerçek kişi, tüzel kişi ya da tüzel kişiliği bulunmayan teşekkülleri nihai olarak kontrolünde bulunduran veya bunlar üzerinde nihai nüfuz sahibi olan gerçek kişi ya da kişileri ifade eder.

³³ Yönetmelik m. 15 gereğince alınan bilgilerin teyidi için kullanılan belgelerin gerçekliği konusunda şüphe duyulduğu halde olanakların imkân verdiği ölçüde, belgeyi tanzim eden kişi veya kuruma yahut diğer yetkili mercilere başvuru yapılmasıyla belgenin gerçekliğinin doğrulanması mümkündür.

Başkası hesabına işlem yapıldığı hususunda işlemi gerçekleştirenler için karşı-
lığı suç oluşturacak biçimde zorunluluk getirilmiş olmakla birlikte yükümlülerin
de bunun tespiti için gerekli tedbirleri alması gereklidir. Bu doğrultuda yükümlü-
lerin kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kişilere sorumluluklarını
hatırlatmak için gerekli duyuruları hizmet sundukları bütün işyerlerine müşteri-
lerin rahatlıkla görebileceği biçimde asmaları gereklidir (Yönetmelik m. 17/1-c.
1 ve 2)³⁴. Ancak Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), risk temelli yaklaşım
çerçevesinde yükümlüleri bu uygulama kapsamı dışında bırakma yetkisine sahiptir
(m. 17/1-c. 3). Ayrıca Yönetmelik m. 17/5'te bir kişinin başkası hesabına hareket
etmediğini beyan etmesine karşın kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket
ettiği konusunda şüphe duyulması durumunda gerçek faydalanıcının tanınmasına
dair tedbirlerin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

4. Fiil

“Başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi” suçunda fiil, yüküm-
lüler nezdinde ya da onların aracılığıyla yapılacak kimlik tespitini gerekli kılan
işlemlerde, bu işlemlerin yapılmadan evvel kimin hesabına hareket edildiğinin yü-
kümlülere yazılı olarak bildirilmemesidir.

Bu noktada suçu düzenleyen 5549 sayılı Kanun m. 15'in başlığının “Başkası
hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi” olarak belirlenmesine rağmen suçun
tanımının madde metninde “yazılı olarak bildirim yapılmaması” şeklinde kaleme
alınmasıyla, terminoloji kullanımında yeknesaklığa riayet edilmediği dikkat çek-
mektedir. Nitekim Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde “bildirim” kelimesi “yazılı olarak
yapılan açıklama” olarak tanımlandığından, madde başlığının “Başkası hesabına
işlem yapıldığının bildirilmemesi” şeklinde belirlenmesi daha doğru olurdu kana-
atindeyiz. Bu düşünceyle bu çalışmada Yönetmelik tarafından “beyan” kelimesi-
nin kullanıldığı haller dışında “bildirim” kelimesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Dikkat edileceği üzere, inceleme konusu suçta yükümlülerin nezdinde ya da on-
ların aracılığıyla işlem yapanların başkası hesabına işlem yaptığına dair bildirimde
bulunma yükümlülüğü kimlik tespitini gerekli kılan işlemlerle sınırlandırılmıştır³⁵.

³⁴ Ancak bu yükümlülüğe aykırı hareket edilmesi hali gerek Kanun gerekse Yönetmelik'te yaptırım
altına alınmamıştır. Yönetmelik m. 39/2'deki hüküm gereğince söz konusu yükümlülüğü düzenleyen
üçüncü bölümdeki hükümlere uymayan yükümlüler hakkında idari para cezası uygulanacağı
belirtilemekle birlikte gerek Kanun gerekse Yönetmelik'te idari para cezasına esas teşkil edecek
şekilde bir idari suç (kabahat) hükmü bulunmamaktadır (Aynı doğrultuda Yargıtay, 7. CD, T.
07.02.2022, E. 2021/29260, K. 2022/1834). Ayrıca ifade edilmelidir ki bu yükümlülüğün yerine
getirilmesi incelemeye konu suçun bir unsuru olmadığından, bu yükümlülüğün ihlali halinde dahi
başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu oluşacaktır (Aynı doğrultuda bkz. İstanbul
BAM, 31. CD, T. 12.02.2025, E. 2024/3484, K. 2025/450). Ancak bu yükümlülüğün yerine getirilip
getirilmediğinin araştırılması gerektiğinden bahisle bozma kararları verildiği de görülmektedir
(İstanbul BAM, 14. CD, T. 23.01.2025, E. 2024/3764, K. 2025/284).

³⁵ “Dosyanın konusunda uzman bilirkişiye tevdi edilerek maddede belirtildiği şekilde yapılan işlemlerin
kimlik tespitini gerektiren işlemlerden olup olmadığı[nın] (...) tespit edilmesi (...) gerektirir

Dolayısıyla suçun konusuna dâhil olmayan kimlik tespitini gerektirmeyen işlemler için başkası hesabına işlem yapıldığına dair bildirimde bulunulmaması halinde bu suçun varlığından söz edilemeyecektir.

Başkası hesabına işlem yapıldığıının bildirilmemesi suçunun varlığından söz edilebilmesi için, işleme konu malvarlığı değerinin suç geliri olması gerekli görülmemiştir. Örneğin bildirim konu bir para transferi işleminde, bu para herhangi bir suç nedeniyle elde edilmiş değilse bile suç oluşacaktır³⁶.

Suçun adında ve tanımında yer alan “başkası hesabına” işlem yapılması ile buna yakın ancak aynı anlamı taşımayan “başkası adına” işlem yapılması halleri birbirine karıştırılmamalıdır. Başkası hesabına işlem yapılmasında, diğerinden farklı olarak menfaatine hareket edilen kişi doğrudan belli değildir³⁷.

Suçun kanuni tanımı “kendi adına ve fakat başkası hesabına” olarak belirtildiğinden, “kendi adına ve kendi hesabına” ya da “başkası adına ve fakat başkası hesabına” yapılan işlemler suçun kapsamında kalmayacaktır. Örneğin bir ailede, maddi konulardaki ticari nitelikte bulunmayan tasarruflar aile bireyleri tarafından birlikte gerçekleştiriliyor ise, aile bireyleri tarafından yapılacak işlemler aynı zamanda işlemi yapan açısından kendi adına ve kendi hesabına olacağından bu suçun maddi unsurlarının gerçekleştiği söylenemeyecektir. Ya da bir şirketin çalışanı olan kişi şirket adına ve fakat başkası hesabına (mesela başka bir şirket hesabına) bir işlem yapıyor ise bu halde de bu suçun unsurlarının oluştuğundan bahsedilemeyecektir.

Ceza hükümlerinin büyük bir çoğunluğu belirli bir şeyin yapılmasını yasaklar. Ancak kişilere belirli bir icrai davranışta bulunma yükümlülüğü yüklenen hallerde, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde ise ihmali suçlar ortaya çıkmaktadır³⁸. Bu suçlarda kaynağını hukuktan alan bir değer ihmal suretiyle ihlali haksızlık değeri taşır³⁹.

İhmali suçlar iki başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar gerçek ihmali suçlar ve görünüşte ihmali suçlardır. Gerçek ihmali suçlarda belirli bir biçimde icrai davra-

eksik inceleme ile karar verilmesi ...” (İstanbul BAM, 15. CD, T. 06.04.2023, E. 2023/350, K. 2023/1646); “bilirkişinin işletme mühendisi olduğu, banka işlemleri konusunda ehil olmadığı (...), suçun unsurlarının tespiti yönünden vergi tekniği ve suç duyurusu raporunda belirtilen bankacılık işlemlerine ilişkin bilgi ve belgelerin ilgili bankalardan getirilmesi, sonrasında dosyanın bankacılık işlemleri konusunda uzman bilirkişiye tevdi edilerek yasa maddesinde belirtildiği şekilde yapılan işlemlerin kimlik tespitini gerektiren işlemlerden olup olmadığı ve bu işlemlerin kendi adına fakat başkası hesabına yapılan işlemler olup olmadığının tespit edilmesi” (İstanbul BAM, 15. CD, T. 29.05.2024, E. 2024/1233, K. 2024/1952)

³⁶ Yargıtay, 19. CD, T. 25.01.2018, E. 2017/5429, K. 2018/791.

³⁷ Aydın (n 1) 16.

³⁸ Özgenç (n 10) 394; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 320; Koca ve Üzülmüş (n 10) 391; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 236; Öztürk ve Erdem (n 4) 216; Demirtaş (n 10) 261; Öntan (n 4) 152; Heinrich (no 10) 96; Yargıtay, CGK, T. 28.05.2020, E. 2020/1-164. K. 2020/239.

³⁹ İzzet Özgenç, “İhmali Suç Teorisi”, (2021) 25(4), *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 305.

nişta bulunma yükümlülüğünün varlığına karşın, kişinin ortaya çıkabilecek ya da ortaya çıkan neticeyi önlemek konusunda teminat yükümlülüğü (garantörlüğü) yoktur veya herhangi bir neticenin gerçekleşmesine lüzum bulunmamaktadır⁴⁰. Bu doğrultuda gerçek ihmali suçlar bir hareketin yapılmamasıyla gerçekleştiğinden sırf hareket suçlarıdır⁴¹.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu da bir yükümlülüğün ihlali halini düzenlediğinden bir gerçek ihmali suçtur. Bu suçta başkası hesabına bir işlem gerçekleştirilmesine rağmen buna dair bildirimde bulunulmaması suç olarak düzenlendiğinden ve suçun varlığından söz edilebilmesi için işlemin gerçekleşmiş olması gerekli olduğundan, bir diğer deyişle suçun ihmali davranıştan sonra gerçekleştirilmesi gereken icrai işlemi barındırmasına göre, suçun vasfı konusunda duraksama yaşanabilecektir. Öncelikle ifade edilmelidir ki ortada yapılmış bir işlem bulunmaması durumunda zaten suçun söz konusu olamayacağı açıktır. Ayrıca kanaatimizce suçu düzenleyen hükümdeki “bu işlemleri yapmadan önce” şeklindeki ifade, bildirimin yapılabileceği son anın açıklanmasına yöneliktir. İşlemin gerçekleştirilmesinin belirli bir süre almasının mümkün olduğu düşünüldüğünde dahi, kanunda belirtilen an suçun işlendiği andır.

İnceleme konusu suç gerçek ihmali suç olması nedeniyle aynı zamanda bir sırf hareket suçudur. Dolayısıyla başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi üzerine herhangi bir neticenin ortaya çıkmasının veya kamunun ya da bir kişinin zarar görüp görmediğinin suçun oluşumu bakımından bir önemi yoktur⁴². Kanun koyucu suçun işlenmesiyle bir tehlikeye sebebiyet verilmesini yeterli bulduğundan ve suçun tanınmasında suçun konusunun gerçekten tehlikeye düşürülüp düşürülmediği konusunda hâkim tarafından inceleme yapılmasını da gerekli görmediğinden⁴³ bu suç aynı zamanda soyut tehlike suçlarındandır⁴⁴.

⁴⁰ Özgenç (n 10) 398; Özgenç (n 36) 308; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 322; Koca ve Üzülmüş (n 10) 396; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 237, 521; Dülger (n 12) 335; Öntan (n 4) 156; Fatih Yurtlu, *İhmali Suçlar*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022) 159, 162, 163; Heinrich (n 10) 114; Yargıtay, CGK, T. 28.05.2020, E. 2020/1-164. K. 2020/239. İfade edilmelidir ki gerçek ihmali suçlar ile görüntüde ihmali suçlar arasında ayırım yapılırken kullanılacak kıstas teminat yükümlülüğünün varlığı olup, netice kıstas olarak uygulanamaz (Özgenç (n 36) 349, 351). Nitekim Alman doktrininde de bazı gerçek ihmali suçlarda geniş anlamda bir netice bulunduğu ifade edilmektedir (Yurtlu (n 40) 160).

⁴¹ Yurtlu, ihmali suçların mahiyeti itibarıyla hareket kavramının kullanılmasının doğru olmadığını, bunun yerine davranış kavramının tercih edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Yurtlu (n 40) 47 vd., 164).

⁴² Dülger (n 1) 771; Aydın ve Arslan (n 29) 123.

⁴³ Aksi yönde görüş bildiren Ersoy, hâkimin soyut tehlike suçlarında da tehlikenin meydana gelip gelmediğini araştırmakla yükümlü olduğunu, ceza muhakemesinin amacının maddi gerçeğin ortaya çıkartılması olduğunu, ayrıca TCK m. 61 gereğince cezanın belirlenmesinde ve fikri içtima hükümlerinin değerlendirilmesinde bu araştırma sonucuna göre hareket edileceğini ifade etmektedir (Ersay (n 4) 47).

⁴⁴ Soyut tehlike suçlarında tipik hareketin gerçekleştirilmesinin suçun konusu üzerinde bir tehlikeyi ortaya çıkarttığı varsayımında bulunmaktadır (Ersay (n 4) 44). Ancak ifade edilmelidir ki suçun

Soyut tehlike suçlarında suç u bastırmaktan çok suç u mücadele anlayışı ön plandadır. Bu da cezalandırılabilirliğin öne alınmasına ve “suçun objektif unsurlarının yerini subjektif unsurların almasına”⁴⁵ sebep olmaktadır. Bunun da arka planında fiilin gerçekleştirilmesinin taşıdığı riskin önlenmesi ve/veya ispatı kolaylaştırma bulunmaktadır⁴⁶. Sieber’e göre tehlike suçları “cezaen kınanabilir haksızlığı, netice- nin haksızlığından bizatihi hareketin haksızlığına kaydırmıştır”⁴⁷. Doktrinde, failin suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama faaliyetinde bulunmamasına rağmen bildirimde bulunma yükümlülüğünü yerine getirmemesinin ceza hukuku yaptırımıyla karşılanması gerektirecek anti-sosyal bir fiil olmadığı, bunun yanın- da kişinin suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklamak için “çeşitli işlemlere tabi tutma” fiilini gerçekleştirilmesi halinde zaten TCK m. 282/1 gereğince sorumlu olacağı belirlenmesiyle 5549 sayılı Kanun m. 15’in mülga edilmesi gerektiği fikri de ileri sürülmektedir⁴⁸.

a. Bildirimde Bulunulması Gereken Yükümlüler

Suçun kanuni tanımında yer alan bildirimde bulunulması gerekli yükümlüler, aynı Kanun m. 2/1-d’de düzenlenmiştir. Bu hükme göre yükümlüler bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer fi- nansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyette bulunanlar; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş ma- kinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticaretiyle iştigal edenler ya da bu faaliyetler için aracılık yapanlar ile noterler, spor kulüpleri ve Cumhurbaşkanınca belirlenen diğer alanlarda faaliyette bulunanlardır. Ayrıca Yönetmelik m. 4’te Kanun’un ver- diği yetki doğrultusunda yükümlüler daha ayrıntılı biçimde sayılmıştır. Örneğin, Yönetmelik m. 4/1-ü gereğince kripto varlık hizmet sağlayıcılarına yükümlüler arasında yer verilmiştir.

27.12.2020 tarihli ve 7262 sayılı Kanun m. 20 ile yapılan eklemeye savunma hakkı açısından diğer kanun hükümlerine aykırı bulunmamak ve Avukatlık Kanunu m. 35/1 ile alternatif uyuşmazlık çözüm yolları dâhilinde yapılan mesleki çalışmalar sebebiyle elde edilen bilgiler haricinde, taşınmaz alım satımı, sınırlı ayni hak tesisi ve kaldırılması, şirket, vakıf ve dernek kurulması, birleştirilmesi ile bunların idaresi, devri ve tasfiyesi işlerine dair finansal işlemlerin gerçekleştirilmesi, banka, menkul kıymet ve her türlü hesaplar ile bu hesaplarda yer alan varlıkların idaresi işleriyle

tehlike suçu ya da zarar suçu olması fark etmeksizin bir suçun işlenmesiyle o suçun koruduğu hukuki değerin ihlal edildiği anlaşılar. Dolayısıyla herhangi bir hukuki değeri ihlal etmeyen bir fiilin cezalandırılabilmesi mümkün değildir (Koca ve Üzülmöz (n 10) 118; Dülger (n 12) 352; Öntan (n 4) 331).

⁴⁵ Sieber (n 4) 390.

⁴⁶ Öztürk ve Erdem (n 4) 222; Sieber (n 4) 390, 391, 410, 411.

⁴⁷ Sieber (n 4) 390.

⁴⁸ Hasan Dursun, “Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanına Karşı Öngörülen Yaptırımlara Genel Bir Bakış”, (2008) 3(7), *Ceza Hukuku Dergisi* 132-133.

sınırlı olmak kaydıyla serbest avukatlar da yükümlüler kapsamına alınmış ise de, Anayasa Mahkemesinin 18.01.2024 tarihli kararıyla buna dair kısım Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmiştir⁴⁹. Mahkemenin oyçokluğuyla aldığı bu kararda, iptal gerekçesi olarak Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini düzenleme altına alan m. 20 hükmüne aykırılık gösterilmiş ve avukatların mesleklerinin icrası sırasında elde ettikleri meslek sırları ve bilgilerini idareyle paylaşmak şeklindeki yükümlülüğünün gereği olarak kanun tarafından bir güvence ve mekanizma getirilmediği, bunun da mesleğin icrası kapsamında serbest avukatlara katlanamayacakları bir külfet yüklediği, netice itibarıyla özel hayata saygı hakkına dair öngörülen sınırlamanın orantılı ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu belirlemelerine katılmıyoruz. Belirtilmesi gerekir ki getirilen düzenlemede savunma hakkı ve alternatif çözüm yolları kapsamında ifa edilen mesleki faaliyetler hükmün kapsamı dışında tutulmuştur. Bu şekilde özel hayata saygı hakkı kapsamında getirilen sınırlamanın çerçevesi çizilmiş ve avukatlar bakımından savunma hakkının tesisi amacıyla gerekli güvenceler sağlanmıştır. Kararın karşı oy gerekçelerinde de isabetle belirtildiği gibi, düzenlemeye esas teşkil eden işlemlerin hiçbirisi savunma hakkı ya da yargılama faaliyeti kapsamında değildir. Bunun yanında avukat-müvekkil mahremiyeti delaletiyle getirilen ayrıcalıklar avukatların şahıslarına tanınmış değildir. Taşınmaz alım satımına aracılık etmek gibi avukatlar haricindeki diğer tüm kişilerin de yapabileceği işlemler bakımından avukat-müvekkil mahremiyetinin korunmasını gerektirecek bir durum olmadığı gibi, bu yönden avukatlara ayrıcalık tanınmasının mantıklı bir izahı da bulunmamaktadır. Netice itibarıyla iptal edilen hükümde, kanaatimizce, özel hayata saygı hakkı Anayasa'nın öngördüğü çerçeve içinde sınırlandırılmış olup, hüküm demokratik bir toplumda zorunlu ihtiyaca cevap vermektedir ve orantılıdır⁵⁰.

Nitekim kanun koyucu Anayasa Mahkemesinin sözü edilen iptal kararından sonra 7521 sayılı Kanun ile hükmü yeniden düzenlemiştir. Kanun koyucu, öncekinden farklı olarak, Avukatlık Kanunu m. 35/3 kapsamında yürütülen mesleki faaliyetleri de hariç tutmuş, savunma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı bakımından diğer kanun hükümlerine aykırılık oluşturmamak ve sadece avukatların yapabileceği işlerle ilgili olarak Avukatlık Kanunu m. 36 hükmü saklı kalmak koşuluyla iptal edilen 7262 sayılı Kanun m. 20'de belirtilen işlemlerle sınırlı olmak üzere serbest avukatları yeniden yükümlüler arasında zikretmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesinin iptal kararında belirtilen hususlar bakımından endişeleri giderecek biçimde yeniden düzenleme yapılmıştır.

⁴⁹ AYM, T. 18.01.2024, E. 2021/28, K. 2024/11.

⁵⁰ Anayasa Mahkemesi kararında da belirtildiği üzere Anayasa m. 20/1 hükmünde özel sınırlama sebeplerine yer verilmemiş olması, hakkın doğası itibarıyla sınırlarının bulunduğu ve Anayasa'nın diğer hükümlerine göre sınırlama yapılamayacağı anlamına gelmemektedir. Bkz. AYM, T. 18.01.2024, E. 2021/28, K. 2024/11, § 193-196.

5549 sayılı Kanun gereğince yükümlüler, müşterinin tanınmasına dair esaslar dâhilinde; kendileri nezdinde yapılan ya da aracılıkta bulundukları işlemlerde, işlemin yapılmasından önce, işlem yapanlarla nam ya da hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini belirlemek ve lüzumlu başkaca önlemleri almak; kendileri nezdinde ya da aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüste bulunulan işlemlere konu edilen malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine ya da yasa dışı amaçlarla kullanıldığına ilişkin herhangi bir bilgi, şüphe ya da şüpheli gerektirecek bir hususun varlığı durumunda bu işlemleri MASAK Başkanlığına bildirmek; taraf oldukları ya da aracılıkta bulundukları işlemlerden Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek meblağı aşanları MASAK Başkanlığına bildirmek; Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlere ilişkin her türlü ortamdaki belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine dair belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle saklamak ve istenilmesi durumunda yetkililere göstermek gibi yükümlülükler altındadır. Yükümlülerin bunları yerine getirmemesi, 5549 sayılı Kanun m. 13 ve 14 gereğince idari ve adli müeyyidelere tabi kılınmıştır. Bu kapsamda ihlali söz konusu olan yükümlülüğe göre idari para cezası veya adli para cezası verilmesi, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması, faaliyetlerinin belirli bir süre durdurulması, kısıtlanması ya da faaliyet izin belgesinin iptali müeyyideleri uygulanacaktır.

b. Bildirimin Konusu, Zamanı ve Şekli

Suçun tanımında ifade edildiği üzere yapılacak bildirimin konusu “kimin hesabına hareket edildiği”dir.

Örneğin, A kişinin 01.02.2024 tarihinde B bankasına giderek, burada kendi adına ve fakat C hesabına işlem yapacak olması durumunda, işlemin yapılmasından önce hesabına hareket ettiği kişinin C olduğuna dair yazılı bir bildirim yapılması gerekecektir. A, yaptığı işlemlerde hukuken tek sayılan bir zaman diliminde C’nin yanı sıra D kişisi hesabına da işlemler yaparsa, bildirimde C ve D hesabına işlem yaptığını ifade edecektir. A, 01.03.2024 tarihinde yine B bankasına giderek yeniden C hesabına işlem yapacak olması durumunda bu halde de kimin hesabına işlem yaptığını bildirmekle yükümlüdür. Çünkü Kanun “bu işlemleri yapmadan önce kimin hesabına hareket ettiğini” bildirme yükümlülüğü getirmiştir. Aynı örnek üzerinden devam edilecek olunursa, A kişisi 01.03.2024 tarihinde öncekinden farklı olarak bir başka bankaya (E Bankası) giderek kendi adına ve fakat C hesabına bir işlem yapmak istese, yine bildirimde bulunması gerekecektir. Dolayısıyla bildirim yükümlülüğünün “zamana yayıldığı” şeklinde bir yorumda bulunulması doğru olmayacaktır. Zaten Kanun’un düzenlemiş olduğu suçla neyi önlemeye çalıştığı konusunda yapılacak değerlendirmede de bu sonuca ulaşılması mümkündür. Kanun kişilere başkaları hesabına işlem yapıldığı hallere dair genel bir bildirimde bulunma yükümlülüğü getirmemekte, yapılacak işlemlerin kimin hesabına yapıldığını, bu işlemlerin yapılmasından önce bir zorunluluk olarak öngörmektedir.

Yönetmelik m. 17/1-c.3'te ise diğer yükümlülerden farklı olarak finansal kuruluşların⁵¹ sürekli iş ilişkisi kurması halinde başkası hesabına hareket edilip edilmediğine dair müşterinin yazılı beyanını da alacağı düzenleme altına alınmıştır⁵². Bu beyan müşteri sözleşmesinde bulunabileceği gibi, buna yönelik formların kullanılmasıyla da alınabilir. Hükmün ikinci fıkrası gereğince işlemi talep edenin bir başkası hesabına hareket ettiğini beyan etmesi halinde Yönetmelik m. 6 ila 14'e göre kimliği, yetki durumu ve hesabına hareket edilenin kimliğinin tespiti yoluna gidilir.

Yönetmelik ile sürekli iş ilişkisi kurulması durumunda finansal kuruluşların kendiliğinden yazılı beyan alması zorunluluğu getirildiğinden, finansal kuruluşlar tarafından sadece bu beyanın alındığı hallerde değil, aynı zamanda hesabına hareket edilenin kimliğinin tespit edildiği durumlarda inceleme konusu suç oluşmayacaktır.

Suçun kanuni tanımı başkası hesabına işlem yapıldığının yazılı olarak bildirilmemesi olarak ifade edildiğinden, kişilerin kimin hesabına hareket ettiklerine dair yazılı bir bildirim yapması ve fakat bildirim içeriğinin gerçeği yansıtmaması (hayali bir kişinin isminin verilmesi gibi) durumunda Yönetmelik m. 17/2'ye göre hesabına hareket edilenin kimliğinin tespiti zorunluluğu ve Yönetmelik m. 22/1 gereğince yükümlünün kimlik tespiti yapamaması durumunda talep edilen *işlemi yapamayacağı* düzenlemesi karşısında işlem gerçekleşmeyeceğinden suçun oluşması da söz konusu olmayacaktır⁵³. Ancak suçu düzenleyen kanuni metinde "kimin hesabına hareket edildiğinin" bildirilmemesi suç olarak öngörüldüğünden yapılacak bildirimin *hesabına işlem yapılan kişiler bakımından* doğru ve fakat eksik olması halinde (iki kişi hesabına işlemler yapılmasına rağmen tek bir kişinin hesabına hareket ettiğinin bildirilmesi gibi) yine suç oluşacaktır.

Kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket eden kişi, yapacağı bildirimi işlemi yapmadan önce yerine getirmelidir. Bu nedenle bu kişilerin suçun tanımında belirtilen işlemleri yaptığı sırada veya yaptıktan sonra bildirimde bulunması suçun oluşumu bakımından etkili olmayacaktır.

5549 sayılı Kanun m. 15 gereğince kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yapan kişilerin yapacakları bildirimi yazılı şekilde yerine getirmesi gerekir. Kanun koyucu tarafından aranan şartı sağlayacağından işlemin gerçekleştirilmesinden önce olmak kaydıyla sözlü bildirimin yükümlü tarafından yazıya dönüştürülmesi de mümkündür. Elektronik ortamda yapılan işlemler bakımından ise işlem öncesi elektronik ortamda bildirim yapılması yazılı bildirim olarak kabul edilmelidir⁵⁴.

⁵¹ Yönetmelik m. 3/1-f gereğince finansal kuruluşlar m. 4/1-a ile h ve m'de sıralanan yükümlüler ve bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olmak kaydıyla Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirkettir.

⁵² Yazılı beyan alma yükümlülüğünün daha geniş biçimde getirilmesi yerine yalnızca sürekli iş ilişkisiyle sınırlandırılması eleştirisi konusu yapılmaktadır. Bkz. Aydın (n 1) 19.

⁵³ Doktrinde, hesabına işlem yapılan kişinin ayırt edilmesini sağlayacak bilgilerin verilmesinin yeterli olduğu ifade edilmektedir (Bkz. Dülger (n 1) 770).

⁵⁴ Dülger (n 1) 770.

B. Tipikliğin Manevi Unsuru

Tipiklik sadece maddi (objektif) unsurlardan ibaret değildir. Ayrıca kişiyle işlediği fiil arasında manevi bağ bulunması yani manevi (subjektif) unsurun da varlığı gerekir. Maddi ve manevi unsurların gerçekleşmesi durumunda tipik haksızlıktan söz edilebilir⁵⁵.

Ceza hukukunda manevi unsur kural olarak kastı işaret eder. Bu da suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir (TCK m. 21)⁵⁶. Ancak kanunda açıkça belirtildiği durumlarda taksirle işlenen fiiller de cezalandırılır. Taksir de dikkate ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle bir davranışın suçun kanuni tanımında bulunan neticesinin öngörülmeyle gerçekleştirilmesi halidir (TCK m. 22).

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu ancak kastla işlenebilir. Çünkü Kanun'da bu fiilin taksirle gerçekleştirilebileceği öngörülmemiştir (TCK m. 22/2). İncelemeye konu suç itibarıyla failin kastından söz edilebilmesi için başkası hesabına işlem yaptığını bildirmek zorunda olduğunu bilmesine rağmen bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi gerekir. Ancak doktrinde TCK m. 21'deki kast tanımının icrai suçlar bakımından geçerli olduğu, ihmali suçlar bakımından tam olarak uygulanamayacağı belirtilmektedir⁵⁷.

Alman doktrininde *Heinrich*, ihmali suçlarda manevi unsur olarak suçun maddi unsurlarını (ve neticeli suçlarda neticeyi) kapsayan ihmal kastından bahsedilmekte, failin suçun maddi unsurlarının bilincinde olmasına (neticeli suçlarda ayrıca neticenin kabullenilmesine) rağmen hareketsiz kalmaya karar verdiği halde ihmal kastının mevcut olduğu ifade edilmektedir⁵⁸.

Türk doktrinindeki hâkim görüş ihmali kastın varlığını kabul etmektedir. Bu doğrultuda ihmali suçlarda kast “tipikliğin tüm objektif unsurlarını bilerek hareketsiz kalmaya karar vermek” şeklinde tanımlanmaktadır⁵⁹. Bir diğer ifadeyle fail harekete geçebileceği bilinci içinde ihmalde bulunmaktadır⁶⁰.

İhmali fiillerin olası kastla gerçekleştirilmesi mümkündür⁶¹. Dolayısıyla failin suçun kanuni tanımında yer alan unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine karşın, ihmali fiilin varlığı durumunda eylemi olası kastla gerçekleştirdiği kabul edilebilir.

⁵⁵ Koca ve Üzülmöz (n 10) 145; Heinrich (n 10) 165.

⁵⁶ Doktrinde bazı yazarlar kastın varlığı için bilme unsurunun yeterli olduğunu, istemenin aslen kastın bir unsuru olmadığını ifade etmektedir (Bkz. Özgenç (n 10) 245; Koca ve Üzülmöz (n 10) 157). Koca / Üzülmöz'e göre “isteme” bir suç tipini gerçekleştirme iradesi olarak anlaşılmalıdır (Koca ve Üzülmöz (n 10) 159). Aksi yönde bkz. Öztürk ve Erdem (n 4) 249.

⁵⁷ Koca ve Üzülmöz (n 10) 413, 414.

⁵⁸ Heinrich (n 12) 18; Öztürk ve Erdem (n 4) 246.

⁵⁹ Koca ve Üzülmöz (n 10) 414.

⁶⁰ Koca ve Üzülmöz (n 10) 414.

⁶¹ Öztürk ve Erdem (n 4) 467.

C. Hukuka Aykırılık Unsuru

Tipe uygunluktan sonra inceleme yapılacak ikinci aşama hukuka aykırılıktır⁶². Kanundaki tarife uyan fiilin gerçekleşmesiyle birlikte bir diğer deyişle tipikliğin ortaya çıkmasıyla birlikte fiilin doğrudan cezalandırılabilir olduğu söylenemez. Bunun yanında fiilin hukuka aykırı olması (ayrıca kınanabilirliğin gerçekleşmesi) gerekir. Çünkü bazen aslen tipe uyan fiile hukuk düzeni tarafından izin verilmesi, fiilin en başından hukuka uygun biçimde ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir. İşte sadece ceza hukuku değil, tüm hukuk düzeni tarafından tipik fiillere dair verilen izinler hukuka uygunluk sebeplerini oluşturmaktadır⁶³. Bu doğrultuda hukuka uygunluk hallerinin sadece ceza kanunlarında yer alması beklenmemelidir. Özel hukukta ya da kamu hukukunda mevcut olan yazılı ya da yazılı olmayan hukuka uygunluk sebepleri ceza hukukunda da sonuç doğurur⁶⁴. Ancak doktrinde ifade edildiği üzere, ihmali suçlarda tipik fiilin gerçekleştirilmesiyle birlikte hukuka aykırılık da karine olarak gerçekleşir⁶⁵.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunu düzenleyen 5549 sayılı Kanun m. 15'te ya da Kanun'un diğer hükümlerinde suç oluşturan fiili hukuka uygun hale getirecek bir sebebe yer verilmemiştir. TCK'da yer verilen hukuka uygunluk sebepleri olan meşru savunma, hakkın kullanılması, kanun hükmünü yerine getirme, hukuka uygun emrin ifası ve ilgilinin rızası hallerinin incelemeye konu suç açısından değerlendirilmesi gerekir.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi yönündeki tipik fiilin kanun hükmünü yerine getirme ya da hakkın kullanılması kapsamında gerçekleştirilmesi mümkün değildir. 5549 sayılı Kanun ve Yönetmelik'te de görevin ifası ya da hakkın kullanılması kapsamında tipik fiilin gerçekleştirilebilmesine imkân tanıyan bir hâle yer verilmemiştir.

Suçun mahiyeti itibarıyla fiilin meşru savunma veya ilgilinin rızası kapsamında gerçekleştirilmesi de olanaklı değildir.

III. KUSURLULUK

Failin başkası hesabına işlem yapmasına rağmen buna ilişkin bildirimde bulunmak konusundaki emredici normun varlığında hataya düşmesi halinde hukuken ne şekilde hareket edileceği de tartışılmalıdır. Çünkü uygulamada getirilen savunmaların önemli bir kısmının argümanı bu yöndedir.

⁶² Koca ve Üzülmüş (n 10) 265; Öztürk ve Erdem (n 4) 263.

⁶³ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 483, 484; Koca ve Üzülmüş (n 10) 267; Öztürk ve Erdem (n 4) 263, 264.

⁶⁴ Koca ve Üzülmüş (n 10) 275; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 488; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 291, 292; Öztürk ve Erdem (n 4) 264.

⁶⁵ Koca ve Üzülmüş (n 10) 415; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 292.

Haksızlık bilinci kastın değil kusurluluğun sahasına ait bir kavramdır⁶⁶. İşlenen fiilin haksızlık muhtevasını belirleyen unsurların bilinmesiyle, bu fiilin haksızlık oluşturduğunun bilinmesi birbirinden farklıdır⁶⁷. Şöyle ki kişi işlediği fiilin unsurlarını biliyor ancak bu fiilin haksızlık ve suç teşkil ettiğini bilmiyor ise kişi kasten hareket etmiştir; fakat kusurlu olmayabilir. Bu durumda failinin kusuru bulunmasa da yine suç vardır⁶⁸. Ancak uygulamada hatalı biçimde aksi yönde yorumlarla suçun manevi unsuruna işaret edilerek yapılan değerlendirmelere de rastlanmaktadır⁶⁹.

Fail işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu (haksızlık bilinci) hususunda kaçınılmaz bir hataya düşerse fiilin suç olma vasfı devam etmesine karşın fail cezalandırılmaz (TCK m. 30/4). Ancak failin hatası kaçınılabılır nitelikteyse bu hükümden yararlanamaz ve cezalandırılır⁷⁰. Burada önem taşıyan bir diğer husus da failin yanlışlığının fiilin suç teşkil etmesini bilip bilmemesi konusunda değil, haksızlık oluşturduğu hakkında olmasıdır. Fail fiilinin anti-sosyal bir hareket oluşturduğunun farkındaysa kaçınılabılırlıktan söz edilemez⁷¹. Dolayısıyla failin bir kanun hükmünü ihlal ettiği konusunda bilgi sahibi olması gerekli değildir⁷².

Doktrinde TCK m. 30/4 hükmünün iki ayrı görünümünün olduğu ifade edilmiştir. Bunlar doğrudan haksızlık yanlışlığı ve dolaylı haksızlık yanlışlığıdır. Doğrudan (soyut) haksızlık yanlışlığı failin yasaklayıcı normu gözden kaçırması, bilmemesi ya da yanlış yorumlayarak kendisi için uygulanamayacağını düşünmesinden kaynak-

⁶⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 397, 661; Koca ve Üzülmöz (n 10) 166; Özgenç (n 10) 234 vd.; Öztürk ve Erdem (n 4) 332; Demirtaş (n 10) 475; Dülger (n 12) 598 vd.; Heinrich (n 10) 360. Haksızlık yanlışlığının kastı ve kusurluluğu birlikte kaldırdığını ifade eden yazarlar da vardır. Bkz. Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 459.

⁶⁷ Özgenç (n 10) 242.

⁶⁸ Özgenç (n 10) 235.

⁶⁹ “Sanık S... B...’un tüm aşamalarda; A... Ö...’e ait petrol şirketinde çalıştığını, hesaplarını kullandırmadığını, bankadan para çekme yatırma işlemlerini yaptığını, çektiği paraları A... Ö... ve yeğenine verdiğini savunduğu, dosya içerisinde mevcut banka kayıtlarının incelenmesi sonucu sanığın banka hesabına 23/11/2018 tarihinde transfer yapıldığı, bu parayı 26/11/2018 de S... B...’a aktardığı, 10/12/2018 ve 11/12/2018 tarihlerinde ise para çeken olarak kayıtlı olduğu, mevcut işlemlerin sanığın başkası hesabına işlem yapmak kastı ile hareket ettiğine dair savunmasının aksini kabule yeterli olmadığı, (...) sanığın beraatine karar verilmesi gerekirken...” (İstanbul BAM, 32. CD, T. 01.10.2024, E. 2024/2491, K. 2024/3064).

⁷⁰ TCK m. 61’in gerekçesi incelendiğinde kaçınılabılır haksızlık yanlışlığının temel cezanın belirlenmesine nazara alınacağı ifade edilmesine rağmen, madde metninde bu hususa yer verilmemiştir. Doktrinde bu husus eleştirmekte ve bunun bir indirim sebebi olarak öngörülmesinin daha doğru olacağı ifade edilmektedir (Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 460; Öztürk ve Erdem (n 4) 334) Nitekim Alman hukukunda kaçınılabılır hata halinde ceza indirimi öngörülmektedir (Heinrich (n 12) 214).

⁷¹ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 459; Öztürk ve Erdem (n 4) 333. Alman doktrininde gerçek ve potansiyel haksızlık bilinci ayrımı yapılmakta ve failin gerçek bir haksızlık bilincine sahip olmasının gerekli olmadığı, kendisinden potansiyel olarak haksızlığı algılayabileceği bekleniyor ise bunun yeterli olduğu ifade edilmektedir (Bkz. Heinrich (n 10) 363).

⁷² Koca ve Üzülmöz (n 10) 373; Öztürk ve Erdem (n 4) 333; Dülger (n 12) 688. Karş. Demirtaş (n 10) 477.

lanmaktadır⁷³. Dolaylı (somut) haksızlık yanılığında ise fail, fiilinin yasak olduğunu bilmekte ancak fiili hukuka uygun hale getiren (aslında hukuken var olmayan) bir sebebin olduğunu düşünmektedir⁷⁴.

Bu açıklamalar doğrultusunda failin başkası hesabına işlem yapmasına rağmen buna ilişkin bildirimde bulunmak konusundaki haksızlığın varlığında (suçun varlığında değil) hataya düşmesi, yani soyut haksızlık yanılığı içinde olması ve bunun kaçınılmaz olması durumunda fail hakkında ceza tayin edilmeyecektir. Doktrinde ifadesini bulduğu üzere failin haksızlık bilgisine ulaşabilme olanağı varsa kaçınılmazlık söz konusu olamayacaktır⁷⁵. İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşüp düşmediği konusunda değerlendirme yapılırken failin bilgi seviyesi, eğitim durumu, sosyal ve ekonomik durumu, yanılıya düşmemek için gerekli çaba ve özeni gösterip göstermediği dikkate alınmalıdır⁷⁶. Örneğin kaçınılmazlığın tespiti için mutlak bir şart olmamakla birlikte, kendi adına ve fakat başkası hesabına hareket edenlerin sorumluluklarının hatırlatılması için yükümlülere gerekli duyuruların işyerlerine müşterilerin görebileceği bir yere asılması yükümlülüğü kaçınılmazlığı engelleyen nitelikte bir hal olacaktır⁷⁷.

IV. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

A. Teşebbüs

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu -daha önce de zikredildiği üzere- gerçek ihmalî suçlardır. Türk ceza hukukunda hâkim olan görüşe göre gerçek ihmalî suçlara teşebbüs mümkün değildir⁷⁸. Hatta Özgenç suça te-

⁷³ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 659; Koca ve Üzülmmez (n 10) 371; Öztürk ve Erdem (n 4) 332; Heinrich (n 12) 214.

⁷⁴ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 659; Koca ve Üzülmmez (n 10) 372; Öztürk ve Erdem (n 4) 332, 333; Heinrich (n 12) 215.

⁷⁵ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 460; Öztürk ve Erdem (n 4) 334.

⁷⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 660; Koca ve Üzülmmez (n 10) 373; Öztürk ve Erdem (n 4) 334; Demirtaş (n 10) 478; Heinrich (n 10) 361.

⁷⁷ “Yabancı uyruklu olan sanığın bir kısım ülkeler ile olan ticaret ve para akışına dair zorluktan kaynaklı sebeplerle hesabına para geldiği yönündeki savunma da nazara alınarak; (...) Sanığın hesabının bulunduğu İ... Bankası ve Z... Bankasına ayrı ayrı müzekkere yazılarak, 5549 sayılı Kanunun 3. maddesi ve 5337 sayılı Yönetmeliğin 17/1 maddesi kapsamında sanığa başkaları nam ve hesabına işlem yapması halinde bu durumun bankaya bildirilmesi gerektiğine dair bankalarınca herhangi bir ihtar yapıp yapılmadığı yahut bu hususun usulü dairesinde sanığa veya sanığın görebileceği yerlere asılıp asılmadığının sorulması gerektiğinin gözetilmemesi,” (İstanbul BAM, 32. CD, T. 03.09.2024, E. 2024/1586, K. 2024/2498).

⁷⁸ Koca ve Üzülmmez (n 10) 436; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 717, 718; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 237, 521; Demirtaş (n 10) 549; Dülger (n 12) 721. Ayrıca bkz. Yargıtay, CGK, T. 11.05.2022, E. 2020/1-382, K. 2022/345. Ancak Öntan parçalara bölünebilen bir gerçekleşme veya suç yolunun varlığı durumunda teşebbüsün olanaklı olduğunu belirtmektedir (Öntan (n 4) 158; aynı yönde bkz. Yurtlu (n 40) 320). Öztürk / Erdem de suç tipinin gerçekleştirilmesi kastıyla hareketsiz kalınmasına karşın tipikliğin gerçekleşmemesi durumunda ihmalî suçlara teşebbüsün mümkün olduğunu, tartışılması gerekenin suçun icrasına ne zaman başlanıldığı olduğunu

şebbüse dair hükümlerin icrai suçlar için uygulanabilir nitelikte olduğunu, ihmali suça teşebbüsün cezalandırılabilir mahiyette olmadığını savunmaktadır⁷⁹. *Koca / Üzülmüş* ise, ihmali suçlarda failin ihmale yönelik gerçekleştirme iradesinin yokluğu nedeniyle bir fiil kastından bahsedilemeyeceğini, bu nedenle teşebbüsten söz etmenin mümkün olmadığını belirtmektedir⁸⁰. Yargıtay da sonuca ulaşmamış bir ihmali davranışı değerlendirebilme ve hangi sonuca yöneldiğini anlayabilme olanağı bulunmadığından, ihmali suça teşebbüsün mümkün olmadığını ifade etmektedir⁸¹.

Dolayısıyla başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçuna ilişkin olarak teşebbüs hükümlerinin (TCK m. 35) uygulanması mümkün değildir.

B. İştirak

Türk ceza hukukunda suç oluşturan tipik eylemin birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesi durumunda iştirake dair hükümlere (TCK m. 37-41) başvurulur. Bu doğrultuda faillik ve şeriklik olarak ikili bir ayrıma gidilmektedir. Faillik içinde doğrudan faillik, müşterek faillik, dolaylı faillik ve yan faillik⁸² yer verilmektedir. Şeriklikte ise azmettirme ve yardım etmeden söz edilir. Faillerin aksine şerikler fiili bizzat gerçekleştirmemelerine rağmen, suçun işlenmesindeki katkıları nedeniyle bağlılık kuralı gereğince (TCK m. 40) cezalandırılmaktadır.

Doktrinde ihmali suçlarda yükümlülüğün birden fazla kişi bakımından mevcut bulunması halinde bu kişilerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleriyle birlikte suç işleme kararının bulunması ve fiil üzerinde müşterek hâkimiyetin kurulması halinde müşterek fail olarak sorumlu tutulabilecekleri belirtilmekle⁸³ beraber, bazı Yargıtay kararlarında ihmali suçlarda müşterek failliğin mümkün olmadığı, her kişinin ihmali davranışının ayrı bir suçu oluşturacağı belirlenmesinde bulunulmaktadır⁸⁴.

Bizzat işlenebilen suçlarda eylemi bizzat gerçekleştirmeyen ve özgü suçlarda gerekli görülen niteliği taşımayan kişi fail olamayacağından, bu kişiler dolaylı fail

belirtmektedir. Yazarlara göre failin kendisinden beklenen hareketi yapmaması suretiyle korunan hukuki yararın doğrudan tehlikeye girmesiyle teşebbüs alanına girilmiş olunmaktadır (Öztürk ve Erdem (n 4) 370, 371).

⁷⁹ Özgenç (n 10) 582.

⁸⁰ Koca ve Üzülmüş (n 10) 440.

⁸¹ Yargıtay, 4. CD, T. 25.12.2015, E. 2014/34362, K. 2015/40853; Yargıtay, 4. CD, T. 18.01.2016, E. 2015/27008, K. 2016/615.

⁸² Birden fazla kişinin birbirinden bağımsız biçimde bir suçun işlenmesine katkıda bulunması hali olan yan faillik TCK'da doğrudan yer almamakla birlikte doktrinde kabul görmektedir (Öztürk ve Erdem (n 4) 433, 434; Koca ve Üzülmüş (n 10) 483).

⁸³ Koca ve Üzülmüş (n 10) 464; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 740; Yurtlu (n 40) 346, 347. Alman doktrinde *Jescheck / Weigend* de konuya olumlu yaklaşmaktadır. Bkz. Jescheck ve Weigend (n 13) 640. Konuyla ilgili tartışmalar ve ayrıntılı açıklamalar için bkz. Bozkurt (n 14) 302 vd.

⁸⁴ Yargıtay, 4. CD, T. 18.01.2016, E. 2015/27008, K. 2016/615. Aksi yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Koca ve Üzülmüş (n 10) 464.

de olamayacaktır⁸⁵. Dolayısıyla başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda dolaylı faillikten söz edilemeyecektir.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda yükümlülük sadece işlemi yapan için öngörüldüğünden, suçun kanuni tanımında tarif edilen kişilerin dışında fiilin işlenişine katılan kişilerin sorumluluğu azmettiren⁸⁶ veya yardım eden olarak tayin edilecektir (TCK m. 40/2)⁸⁷. Yukarıda da ifade edildiği üzere yükümlülük altında bulunan kişiler aracılığıyla fayda sağlamaya çalışan kişilerin bu doğrultuda azmettiren olarak sorumluluklarına gidilmesi mümkündür.

Bildirim yükümlülüğü altındaki kişiye cebir şiddet, korkutma veya tehdit uygulanarak suç işletilmesi durumunda suçun unsurların oluşacak ancak TCK m. 28 gereğince bu kişiler hakkında kusurlu olmamaları nedeniyle ceza verilmeyecektir. Bu halde arka plandaki kişiler bakımından yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda dolaylı faillik söz konusu olamayacak ise de azmettiren olarak sorumluluklarına gidilmesi mümkündür⁸⁸.

Bir başka ihtimal olarak bildirim yükümlülüğü altındaki kişinin yanıltılması veya yanılgısından faydalanılması durumunda failin kastı bulunmadığından yükümlülük altındaki kişi bakımından kast yokluğu nedeniyle suç oluşmayacaktır. Aynı nedenle yanılgıya sevk eden veya yanılgıdan faydalanan kişinin de fail veya bağlilik kuralı gereğince şerik olarak sorumluluğuna gidilemeyecektir⁸⁹.

Doktrinde inceleme konusu suç bakımından iştirak hallerinden olan yardım etmenin teorik olarak mümkün olduğu, ancak uygulamada karşılaşılabilecek bir durum olmadığı ifade edilmektedir⁹⁰.

İncelemeye konu suç tipikliğinin gerçekleşmesiyle tamamlanan ve biten suçlardan olduğundan, ayrıca fiilin bitmesi söz konusu olamayacağına göre bildirim esas işlemin tamamlanmasından sonra suça iştirak edilmesi de olanaklı değildir⁹¹.

⁸⁵ Heinrich (n 10) 99; Heinrich (n 12) 234; Öztürk ve Erdem (n 4) 432; Koca ve Üzülmaz (n 10) 475; Akbulut (n 12) 188; Dülger (n 12) 422; Hakeri (n 11) 130; Yurtlu (n 40) 343. Aksi yönde bkz. Dönmezer ve Erman (n 17) 824.

⁸⁶ İhlali suçlara azmettirme ancak icrai davranışla olabilir. İhlali davranışla azmettirme mümkün değildir (Heinrich (n 12) 319; Özgenç (n 10) 630; Öztürk ve Erdem (n 4) 442); Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 751; Demirtaş (n 10) 581; Dülger (n 12) 780; Yurtlu (n 40) 355. Aksi yöndeki görüşler için bkz. Kitapçioğlu Yüksel (n 11) 342 vd.

⁸⁷ Burada TCK m. 40/2'nin doğru yorumlanması gereklidir. Yükümlülük öngörülen kişiyi azmettiren veya bunlara yardım eden kişiler zaten bu doğrultuda (m. 38 ve 39 gereğince) cezalandırılacaktır. Ancak fiil üzerinde hâkimiyet kurmasına rağmen yükümlülük sahibi olmayan kişinin fail olmasının mümkün olamamasına göre kanuni hüküm nedeniyle şerik olarak sorumluluğuna gidilecekse, azmettiren olarak cezalandırılmalıdır. Bir diğer deyişle azmettirme ya da yardım etme hükümlerinden hangisinin uygulanacağını belirlerken kişinin fiil üzerindeki katkısı dikkate alınacaktır (Kitapçioğlu Yüksel (n 11) 329).

⁸⁸ Koca ve Üzülmaz (n 10) 478, 479. Bozkurt, TCK m. 28 ve 40/2'nin birlikte yorumlanmasıyla dolaylı faillik bakımından engel bulunmadığı kanaatindedir (Bozkurt (n 14) 204, 205).

⁸⁹ Koca ve Üzülmaz (n 10) 477.

⁹⁰ Dülger (n 1) 771. Ayrıca bkz. Yargıtay, 4. CD, T. 18.01.2016, E. 2015/27008, K. 2016/615.

⁹¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 332; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 243.

C. İçtima

Türk ceza hukukunda “kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır” prensibi geçerlidir⁹². Bununla birlikte TCK’da bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Bunlar zincirleme suç (TCK m. 43/1) ve fikri içtima (TCK m. 43/2 ve 44) halleridir.

Bir suç işleme kararı dâhilinde aynı suçun aynı kişiye karşı farklı zamanlarda birden fazla defa işlenmesi durumunda zincirleme suçtan bahsedilir. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulur. Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu TCK m. 43/3’te hakkında zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının yasaklandığı suçlardan olmadığından bu suç için zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür. İhmali suçlar bakımından da zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasına engel bir hal yoktur⁹³. Türk doktrininde hâkim olan görüşe göre zincirleme suç kapsamında olan her fiil bağımsız nitelikte suç oluşturmaya rağmen kanun koyucu tarafından bu fiiller dolayısıyla tek bir cezaya hükmedilmesi ve cezanın belirli oranlar arasında artırılması tercih edilmiştir⁹⁴.

Zincirleme suçtan söz edilebilmesi için aynı fiilin başlı başına suç oluşturacak ve kovuşturulabilecek biçimde birden fazla kez işlenmesi gerekir⁹⁵. Tabii ki burada fiillerin birden fazla oluşu bunların hukuki anlamda birden fazla oluşuyla açıklanır. Bir diğer ifadeyle birden fazla olmasına rağmen hukuken tek sayılan fiiller bu kapsamda kabul edilmezler.

İncelemeye konu suçta fiil bildirim yapılmaması olduğundan, bu bildirimde esas teşkil edecek işlem sayısının ya da hesabına işlem yapılan kişi sayısının zincirleme suç bakımından bir önemi yoktur. Dolayısıyla yanılığa düşülerek kişi sayısı ve işlem sayısına göre birden fazla fiil olduğu düşüncesiyle zincirleme suç hükümlerine gidilmemelidir. Ancak failin farklı zamanlardaki işlemleri nedeniyle ayrı ayrı bildirimde bulunma yükümlülüğü doğmuş ise zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekecektir⁹⁶.

⁹² Özgenç (n 10) 669; Koca ve Üzülmüş (n 10) 519; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 781; Dülger (n 12) 803; Yurtlu (n 40) 362.

⁹³ Koca ve Üzülmüş (n 10) 535; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 794; Demirtaş (n 10) 607; Dülger (n 12) 836; Yurtlu (n 40) 365.

⁹⁴ Özgenç (n 10) 679; Koca ve Üzülmüş (n 10) 532; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 791, 792; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 571; Öztürk ve Erdem (n 4) 403; Demirtaş (n 10) 604; Dülger (n 12) 832.

⁹⁵ Koca ve Üzülmüş (n 10) 533; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 572; Öztürk ve Erdem (n 4) 399; Dülger (n 12) 834.

⁹⁶ Aynı yönde bkz. Adana BAM, 11. CD, E. 2022/1459, K. 2022/1886; İstanbul BAM, 16. CD, T. 18.03.2021 E. 2020/4442, K. 2021/1681; Bursa BAM, 5. CD, T. 25.04.2022, E. 2022/1060, K. 2022/1401.

Örneğin, A kişinin 01.02.2024 tarihinde B bankasına giderek, burada kendi adına ve fakat C hesabına işlem/ler yapması durumunda, hesabına hareket ettiği kişinin C olduğuna dair yazılı bir bildirim yapmadığı, daha sonra 01.03.2024 tarihinde yeniden C (ve/veya D) hesabına işlem/ler yapmasına rağmen yeniden bildirimde bulunmadığı halde 01.02.2024 tarihindeki eylemleri ile 01.03.2024 tarihindeki eylemleri bakımından TCK m. 43/1 gereğince zincirleme suç hükümlerinin tatbik edilmesi gerekir. Aynı şekilde 01.04.2024 tarihinde E bankası üzerinden C (ve/veya D) hesabına işlem gerçekleştirmesine rağmen bildirimde bulunmadığı takdirde 01.02.2024, 01.03.2024 ve 01.04.2024 tarihindeki eylemler bakımından TCK m. 43/1 gereğince zincirleme suç hükümlerinin uygulanması yoluna gidilmesi gerekir. Burada ifade edilmelidir ki 01.02.2024, 01.03.2024 ve 01.03.2024 tarihlerindeki eylemler kendi içlerinde hukuken tek bir fiil olarak değerlendirilmelidir.

Doktrinde *Dülger*, her işlemin ayrı bir yükümlülük getirdiğini ifade ederek aynı suç işleme kararı kapsamında kalsa dahi zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığını, ayrı suçlar oluşacağını ifade etmektedir⁹⁷. Kanaatimizce bu görüş ortaya çıkacak ceza miktarı açısından hakkaniyetli ve kanun koyucunun amaçladığı bir sonuç olmadığı gibi, eylemlerin tek bir fiil olarak kabul edilmesi gerekliliğine göre de isabetli değildir.

Buna karşın uygulamada kişilerin başkaları hesabına yaptıkları işlemleri yükümlülere bildirme zorunluluğuna rağmen gösterdikleri ihmalin “*aynı amaca yönelik aynı kasıtlı gerçekleşen birden fazla ve zamana yayılan fiiller olması, yenilenen kasıt bulunmadığı sürece iddianame düzenlenerek hukuki kesinti oluşana kadar tek suç olduğu*” şeklinde gerekçeye dayanarak zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı ifade edilmektedir⁹⁸. Bir başka kararda ise “*niteliği gereği ve işin mahiyetinden kaynaklı süregelen ve zamana yayılan dilimler içerisinde gerçekleşmesi gerektiği, suçun mahiyetinde ve içeriğinde birden fazla işlem yapmanın zorunlu olduğu, yenilenen kasıt bulunmadığı sürece birden fazla hareketin teselsül kapsamında olmayıp suçun maddi unsuru içerisinde bulunduğu*” gerekçesi ileri sürülmüştür⁹⁹. Bu düşünceye katılmıyoruz. İfade edilmelidir ki başkasının hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi “zamana yayılan” bir fiil olmadığı gibi “süregelen ve zamana yayılan dilimler içerisinde gerçekleşmesi” gerekmez. Nitekim başkasının hesabına işlem yapılmasıyla birlikte doğan hesabına işlem yapılanın kim olduğunu bildirme yükümlülüğünün en geç işlemin yapılmasından önce yerine getirilmesi gerektiği 5549 sayılı Kanun m. 15’te açıkça zikredilmektedir. Ayrıca suçun maddi unsurlarından olan fiil de birden fazla kez işlem yapmak değildir. Dolayısıyla TCK m. 123’te düzenlenen kişilerin huzur ve sükununu bozma suçunda olduğu gibi zamana yayılan

⁹⁷ *Dülger* (n 1) 771.

⁹⁸ İstanbul BAM, 14. CD, T. 22.04.2024, E. 2023/1949, K. 2024/342.

⁹⁹ Adana BAM, 17. CD, T. 11.01.2024, E. 2023/345, K. 2024/77.

fiil bulunmaması nedeniyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanmayacağına dair yorum bize göre isabetli değildir.

Fikri içtimada ise aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi (aynı neviden fikri içtima) ya da bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşması (farklı neviden fikri içtima) mümkündür. İlk halde TCK m. 43/2 gereğince zincirleme suçta olduğu gibi cezanın belirli oranda artırılacağı öngörülmekteyken, TCK m. 44'te en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırma yapılacağı düzenlenmiştir. Fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi için suçların kovuşturulabilir ve başlı başına cezalandırılabilir olması gereklidir¹⁰⁰. Fiilin ihmali olması fikri içtima için engel oluşturmamaktadır¹⁰¹. Zincirleme suçta olduğu gibi, aynı neviden fikri içtimada da TCK m. 43/3'teki suçlar bakımından aynı neviden fikri içtima hükmünün uygulanması yoluna gidilmesi mümkün değildir.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu TCK m. 43/3 kapsamındaki suçlardan olmamakla birlikte bu suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi mümkün olmadığından ve suçun konusunun tek olması sebebiyle aynı neviden fikri içtima hükümlerinin (TCK m. 43/2) bu suç için tatbiki mümkün değildir.

Farklı neviden fikri içtimanın inceleme konusu suç itibarıyla mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Alman doktrininin etkisi altındaki görüşe göre icrai suçlar ile ihmali suçlar arasında fikri içtima bulunması mümkün değildir. Bu görüşe göre mütemadi suç teşkil eden haller dışında ihmali hareket ile icrai hareket kısmen de olsa örtüşmemekte ve yalnızca zamansal olarak birleşebilmektedir¹⁰².

Bu doğrultuda alt sınırı altı ay ya da daha fazla hapis cezasını öngören bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran ya da bunların meşru olmayan kaynağını gizlemek yahut meşru bir yolla sağlandığı hususunda kanaat oluşturmak maksadıyla çeşitli işlemlere tâbi tutan kişinin cezalandırılmasını öngören TCK m. 282/1 hükmüyle, inceleme konusu suçun fikri içtimayı mümkün olmayacaktır. Yine TCK m. 282/1'deki suçun işlenmesine iştirak etmeden suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran ya da kullananlar hakkında da ceza hükmü öngören TCK m. 282/2'deki suç açısından da sonuç aynı olacaktır.

Örneğin dolandırıcılık suçundan elde edilmiş bir malvarlığı değeri, kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yaptığını bildirmeden yurt dışına çıkartmak veya meşru şekilde elde edildiği hususunda düşünce oluşturmak amacıyla 5549 sayılı Kanun m. 2/1-d gereğince yükümlüler nezdinde ya da aracılığında işleme tâbi tutulursa, farklı neviden fikri içtimadan söz edilemez. Ancak bu konuyla ilgili doktrinde

¹⁰⁰ Koca ve Üzülmüş (n 10) 560; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 811; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 590; Dülger (n 12) 824.

¹⁰¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır (n 10) 806.

¹⁰² Koca ve Üzülmüş (n 10) 562; Neslihan Göktürk, *Fikri İçtima (Suçların İçtiması)*, (Adalet Kitabevi, Ankara 2013) 226 vd.

aksi yönde görüşler de bulunmaktadır. Bazı yazarlar 5549 sayılı Kanun ile TCK m. 282 arasındaki bağlantının ve bütünlüğün sağlanamadığını belirterek, öncül suçtan elde edilen malvarlığı değerini aklamak için kendi adına ve başkası hesabına hareket edilmesi durumunda, bunun “çeşitli işlemlere tabi tutma” olarak değerlendirilmesi ve failin TCK m. 282/1 gereğince cezalandırılması gerektiğini ifade etmektedir¹⁰³.

Uygulamada da failin spor karşılaşmalarına dayalı sabit ihtimalli ya da müsterek bahis veya şans oyunları ile bağlantılı olarak para nakline aracılık etmek (7258 sayılı Kanun m. 5/1-c) ve başkası hesabına işlem yapıldığını bildirmemek suçlarına birlikte vücut veren eylemleri nedeniyle gerçek içtima hükümlerinin uygulanması yoluna gidilmekle¹⁰⁴ beraber, bu halde fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiğinin belirtildiği kararlar¹⁰⁵ da bulunduğu görülmektedir.

Doktrinde görüldüğü içtima olarak belirtilen ceza kanunlarının birinin uygulanmasının diğeri etkisiz kıldığı hallerin de tartışılması gerekir. Asli – tali norm, özel – genel norm ve tüketen – tüketilen norm ilişkisinin söz konusu olduğu hallerde, bir fiil birden fazla ayrı normu ihlal etmesine rağmen bunlardan sadece birisinin uygulama alanı bulması söz konusudur¹⁰⁶. Aslında bu nedenle görünüşte içtima hallerinde uygulanabilir tek bir norm bulunması nedeniyle içtimayı gerektirecek bir husus bulunmamaktadır. Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu bir başka suç karşısında asli ya da tali, özel ya da genel norm yahut tüketen veya tüketilen suç kapsamında olmadığından görünüşte içtima gereğince değerlendirme yapılması mümkün değildir. İnceleme konusu suç dolayısıyla kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yapılmasına rağmen bildirilmemesi, nezdinde işlem yapılan yükümlü tarafından tespit edilmediği ya da şüpheli bulunmadığı sürece işlemin yapılmasına engel teşkil etmediğinden ya da biri ötekinin bir unsuru olmadığından, bu işlemin yapılmasını suç olarak düzenleyen TCK m. 282/1 hükmü ile inceleme konusu suç arasında görünüşte içtima ilişkisi yoktur.

V. YAPTIRIM VE KOVUŞTURMA USULÜ

5549 sayılı Kanun m. 15 gereğince başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunun işlendiğinin sabit görülmesi halinde fail altı aydan bir yıla kadar hapis ya da beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Kanun koyucu suçun karşılığı olan cezayı seçimlik olarak öngörmüş olmakla birlikte, adli para cezasının alt sınırını açıkça zikretmemiştir. Bu nedenle TCK m. 61/9 gereğince alt sınır, yüzseksen gün olarak değerlendirilmelidir.

¹⁰³ Dursun (n 48) 128, 133; Çakır (n 1) 278.

¹⁰⁴ İstanbul BAM, 31. CD, T. 24.01.2023, E. 2018/587, K. 2020/704; Ankara BAM, 9. CD, T. 06.07.2023, E. 2022/1142, K. 2023/1831; İstanbul BAM, 32. CD, T. 06.01.2025, E. 2025/90, K. 2025/35.

¹⁰⁵ İstanbul BAM, 14. CD, T. 26.11.2024, E. 2024/2731, K. 2024/3009; İstanbul BAM, 31. CD, T. 09.05.2024, E. 2024/914, K. 2024/1731 K..

¹⁰⁶ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız, Başbüyük (n 10) 592 vd.; Koca ve Üzülmöz (n 10) 565 vd.; Artuk, Gökcen, Alşahin, Çakır (n 10) 781 vd.; Öztürk ve Erdem (n 4) 407 vd.; Demirtaş (n 10) 598 vd.; Dülger (n 12) 852 vd.

İncelemeye konu suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi kılınmamıştır. Bu doğrultuda Cumhuriyet savcısının ihbar üzerine ya da başka bir biçimde suçun işlendiği izlenimini veren durumu öğrenmesiyle bir kamu davası açılmasının gerekliliğine ilişkin karar vermek üzere işin gerçeğini araştırması gerekir. Cumhuriyet savcısı bu amaçla maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın icra edilebilmesi için emri altındaki kolluk görevlileri eliyle şüphelilerin lehine ve aleyhine olan delilleri toplar ve muhafaza eder. Cumhuriyet savcısının bu görev ve yükümlülükleri işlenmekte olan bir suçun bildirilmesi (TCK m. 278) ya da kamu görevlisinin kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerekli kılan bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenmesi halinde yetkili makamlara bildirmekte ihmal ya da gecikme göstermesini (TCK m. 279) gerektirmez. Dolayısıyla bu iki halde kişilerin ihbar yükümlülüğü bulunmaktadır. Örneğin uygulamada vergi daireleri görevleri kapsamında yaptıkları incelemelerde başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunun işlenmiş olabileceği kanaatiyle Cumhuriyet başsavcılıklarına ihbarda bulunmaktadır. Bunun yanında mahkemelerin de bu suçu öğrenmesi halinde ihbarda bulunması gerekir¹⁰⁷.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu şikâyeteye tabi kılınmadığı gibi belirli sürede dava açılması (5187 sayılı Basın Kanunu m. 26/1 gibi), soruşturulması veya kovuşturulması için rapor düzenlenmesi veya mütalaa verilmesi (213 sayılı Vergi Usul Kanunu m. 367/2-3 gibi), izin istenmesi (TCK m. 299/3 gibi), yahut talepte bulunulması (TCK m. 12/1 veya 13/3 gibi) şeklinde herhangi bir muhakeme şartına ya da yazılı başvuruda bulunulması (6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 115 gibi) koşuluna yer verilmemiştir.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. 11 uyarınca bu suça bakmakla görevli mahkeme asliye ceza mahkemeleridir.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu ani suçlardan olduğundan yetkili mahkeme CMK m. 12/1 gereğince suçun işlendiği yer olan yükümlünün nezdinde veya aracılığıyla başkası hesabına işlemin yapıldığı yer mahkemesi olacaktır. Örneğin sanık bir bankanın Çankaya şubesinde işlem gerçekleştiriyorsa, bildirim yapılması gereken yer de burası olduğundan yetkili yer mahkemesinin Ankara asliye ceza mahkemeleri olması gerekir. Buna göre doğrudan vergi incelemesini gerçekleştiren vergi dairesinin bulunduğu yer, sanığın ikamet ettiği yer, şirketin merkezinin bulunduğu yer ya da sanığın ticari işlemlerini yürüttüğü yer mahkemelerinin yetkili olduğu şeklindeki yorumlar hukuken doğru olmayacaktır¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Ankara BAM, 23. CD, T. 19.03.2024, E. 2024/110, K. 2024/484.

¹⁰⁸ Karş. Yargıtay, 5. CD, T. 13.05.2024, E. 2024/4044, K. 2024/5503; Yargıtay, 5. CD, T. 18.03.2024, E. 2024/1830, K. 2024/2927; Yargıtay, 5. CD, T. 12.06.2023, E. 2023/6258, K. 2023/7286; Yargıtay, 5. CD, T. 12.06.2023, E. 2023/6258, K. 2023/7386; İstanbul BAM 13. CD, T. 03.04.2024, E. 2024/936, K. 2024/1089; Ankara BAM, 5. CD, T. 23.02.2024, E. 2024/579, K. 2024/535.

Başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçunda basit yargılama usulünün uygulanması mümkündür. Ancak bu konudaki takdir hakkı hâkime aittir. Buna karşın CMK m. 175/2 gereğince duruşma gününün belirlenmesinin ardından basit yargılama usulünün tatbikine karar verilmesi hukuken mümkün değildir (CMK m. 251/1).

Kanun'da suç için öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ay hapis cezasından fazla olduğundan ve suç TCK m. 75/6'da ayrıca sayılmadığından önödeme uygulanamaz.

Suç şikâyeteye tabi olmadığından veya CMK m. 253/1-b'de yer almadığından uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır.

Yine bu suç CMK m. 250/1'de açıkça öngörülmediği için seri muhakeme usulünün tatbiki mümkün değildir.

İncelemeye konu suç bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesine engel olacak şekilde doğrudan maddi bir zarar oluşmayacağından, diğer şartların da varlığı durumunda CMK m. 231/5 vd. uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi mümkündür¹⁰⁹.

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu ile terörün finansmanı suçu nedeniyle yapılan soruşturma ve kovuşturmaların aksine, başkasının hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçundan dolayı yapılacak soruşturma ve kovuşturma sonucunda verilecek kararların, MASAK Başkanlığına bildirilmesi zorunlu tutulmamıştır.

Bu noktada ifade edilmelidir ki 5549 sayılı Kanun'da MASAK Başkanlığının, vergi dairelerinin ya da Hazine ve Maliye Bakanlığının başkasının hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçu nedeniyle yapılan yargılamalarda duruşmalara katılabileceklerine ilişkin bir hüküm bulunmaması (5607 sayılı Kanun m. 18 gibi) ve suçtan zarar gören olmamaları nedeniyle bu kurumlara ihbarda bulunulması ve bu kurumların katılan olarak kabulü hukuka aykırı olacaktır¹¹⁰.

CMK m. 100/4 gereğince suçun karşılığında öngörülen hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmadığından tutuklama kararı verilmesi mümkün değildir.

¹⁰⁹ İstanbul BAM, 15. CD, T. 18.03.2024, E. 2023/453, K. 2024/998. Aksi yönde bkz. Diyarbakır BAM, 12. CD, T. 10.10.2024, E. 2023/1741, K. 2024/2362.

¹¹⁰ Aynı yönde bkz. Yargıtay, CGK, T. 16.10.2018, E. 2015/9-172, K. 2018/435; Adana BAM, 11. CD, T. 03.04.2024, E. 2024/435, K. 2024/851; Ankara BAM, 9. CD, T. 27.02.2024, E. 2023/898, K. 2024/491; İstanbul BAM, 15. CD, T. 18.03.2024, E. 2023/453, K. 2024/998; İstanbul BAM, 14. CD, T. 20.02.2024, E. 2024/240, K. 2024/321; Diyarbakır BAM, 12. CD, T. 10.10.2024, E. 2023/1741, K. 2024/2362. Ancak aksi yönde verilen kararlar da bulunmaktadır. Bkz. İzmir BAM, 24. CD, T. 15.02.2024, E. 2024/117, K. 2024/333; Antalya BAM, 13. CD, T. 13.02.2024, E. 2024/114, K. 2024/181; İstanbul BAM, 31. CD, T. 20.12.2023, E. 2023/2862, K. 2023/3979; Konya BAM, 5. CD, T. 05.06.2023, E. 2023/1033, K. 2023/1337; Ankara BAM, 23. CD, T. 13.02.2023, E. 2023/51, K. 2023/361.

TCK m. 66/1-e gereğince suçla dair dava zaman aşımı süresi sekiz yıldır. Ceza zaman aşımı ise TCK m. 68/1-e uyarınca on yıldır.

SONUÇ

5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun m. 15 ile hukukumuzda giren başkası hesabına işlem yapıldığının bildirilmemesi suçuyla kimlik tespitini gerektiren işlemlerde kendi adına ve fakat başkası hesabına işlem yapanların yazılı bildirimde bulunması yükümlülüğü getirilmiş ve aksine yönelik fiil, karşılığında adli para ya da hapis cezası öngörülen bir suç olarak düzenlenmiştir.

Düzenleme altına alınan suçla getirilen yükümlülük sayesinde, hesabına işlem yapılan kişilerin kimliğine dair bilgi edinilmesi sağlanarak suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunun işlenmesinin önlenmesi ya da ispatının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Suçla dair düzenlemenin yürürlüğe girmesinden bu yana suçun doktrinde yeterince tartışılmadığı gözlemlenmiştir. Uygulamada da özellikle suçun koruduğu hukuki değer ve suçun cezalandırdığı fiilin ne olduğuna dair farklı yorumların bulunması zincirleme suç bahsinde hatalı sonuçlara varılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda kanaatimizce bildirim yükümlülüğünün “zamana yayıldığı” ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağı şeklindeki yorum isabetli değildir.

Yine aynı sebeplerle usul hukukunda da farklı yorumlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin uygulamada suçla dair yargılama yapma yetkisinin hangi yer mahkemesine ait olduğu konusunda karışıklık yaşandığı anlaşılmaktadır. Bize göre yetkili mahkeme suçun işlendiği yer olan yükümlünün nezdinde veya aracılığıyla başkası hesabına işlemin yapıldığı yer mahkemesidir. Ayrıca suçun mağduru toplumu oluşturan her bir birey olmasına karşın, suçtan zarar görenin kamu kurum ve kuruluşları olup olmayacağı konusunda farklı yorumlarda bulunulduğu görülmektedir. Bizce kamu kurum ve kuruluşlarının suçtan zarar görmemeleri nedeniyle katılan sıfatını almaları ve dolayısıyla hükme karşı kanun yollarına başvurmaları mümkün değildir.

İhmali suç teorisi üzerindeki doktriner tartışmalarda iştirak ve içtima konularında da fikir ayrılıkları bulunduğundan iştirak ve içtimada farklı sonuçlara varılmaktadır. İncelemeye konu suç bağlamında çoğu kez failin fiillerinin kaynağını oluşturan bir şerikin bulunmasına ve bazen bu kişilerin tespit edilmesine karşın bu kişilerle ilgili yargısal tasarrufta bulunulmadığı gözlemlenmektedir. Kanaatimize göre bu kişiler hakkında azmettirme ve yardım etme hükümlerinin uygulanması olanaklıdır.

Ayrıca ihmali suçlarla icrai suçlar arasında fikri içtimain mümkün olup olmayacağı hususundaki farklı yorumlar nedeniyle incelemeye konu suçun fikri içtima kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bizce suçu oluşturan fiillerin aynı olmaması ve ihmali hareketle icrai hareketin tam anlamıyla örtüşmemesi nedeniyle fikri içtimain uygulanma koşullarının oluştuğundan söz edilmesi mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Akbulut B, “Bağlılık Kuralı”, (2010) 14 (1), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 167-214
- Artuk, ME, Gökçen A, Alşahin, ME ve Çakır K, Ceza Hukuku Genel Hükümler, (13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019)
- Aydın D, Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, (Yetkin Yayınları, Ankara 2009)
- Aydın D ve Arslan Ç, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama ve Terörizmin Finansmanı Suçları, (Yetkin Yayınları, Ankara 2023)
- Aydın S, “Başkası Hesabına Yapılan İşlemlerde Beyan Yükümlülüğü”, (2008) (66), Bankacılar Dergisi, 13-33
- Bozkurt Ö, İhlali Suçlarda İştirak, (Adalet Kitabevi, Ankara 2024)
- Çakır K, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, (2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023)
- Demirel M, Suça İştirakte Bağlılık Kuralı, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017)
- Demirtaş T, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024)
- Dönmezer S ve Erman S, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, (13. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2021)
- Dursun H, “Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanına Karşı Öngörülen Yaptırımlara Genel Bir Bakış”, (2008) 3 (7), Ceza Hukuku Dergisi 121-149
- Dülger MV, Ceza Hukuku Genel Hükümler, (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023)
- Dülger MV, Suç Gelirlerinin Aklanmasına İlişkin Suçlar ve Yaptırımlar (Kara Paranın Aklanması Suçu), (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2025)
- Ersoy U, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları” (2020), 11 (41), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 27-64
- Göktürk N, Fikri İctima (Suçların İctimai), (Adalet Kitabevi, Ankara 2013)
- Hakeri H, Ceza Hukuku Genel Hükümler (30. Baskı, Adalet Kitabevi, Ankara 2024)
- Heinrich B, Ceza Hukuku Genel Kısım – I, (Ed.) Ünver, Yener: (Adalet Yayınevi, Ankara 2014)
- Heinrich B, Ceza Hukuku Genel Kısım – II, (Ed.) Ünver, Yener: (Adalet Yayınevi, Ankara 2015)

Jescheck HH ve Weigend T, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, (Duncker & Humblot, Berlin, 1996)

Kitapçıoğlu Yüksel T, Özgü Suç, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021)

Koca M ve Üzülmez İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, (17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024)

Öntan Y, Ceza Hukukunda Davranış ve Netice, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021)

Özbek VÖ, Doğan K, Meraklı S, Bacaksız P ve Başbüyük İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Özgenç İ, “İhmalî Suç Teorisi”, (2021) 25(4), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 303-378

Öztürk B ve Erdem MR, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, (24. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024)

Sapan O, Ceza Muhakemesinde Yapay Zekâ Kullanımı, (Adalet Yayınevi, Ankara 2024)

Sieber U, Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku, (Ed.) Feridun Yenisey, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021)

Şahin C ve Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku, (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Yurtlu F, İhmalî Suçlar, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022)